

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Diplomová práce

2016

Markéta Vlasatá

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

Etika ve vztahu ke zvířatům

Diplomová práce

Autor: Markéta Vlasatá

Studijní program: N6101 Filozofie

Studijní obor: Filozofie (NFIL)

Vedoucí práce: Mgr. Marie Hrdá, Ph.D.

Hradec Králové, 2016

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Markéta Vlasatá

Studium: F1385

Studijní program: N6101 Filozofie

Studijní obor: Filozofie

Název diplomové práce: **Etika ve vztahu ke zvířatům**

Název diplomové práce AJ: Ethics Concerning Animals

Anotace:

Tématem práce je morální vztah ke zvířatům. Mají zvířata nějaká apriorní práva? Máme je brát do úvahy při morálních soudech (moral consideration)? Jsme oprávněni je užívat pro netriviální účely, nebo bychom se měli zcela vzdát dober, která nám přinášejí? Práce bude vycházet z analýzy odborné literatury k danému tématu. Literatura: Bekoff, M., Na zvířatech záleží. Praha: Triton, 2009. Callicott, J. B., Animal Liberation: A Triangular Affair, in: People, Penguins, and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics, Pierce, Ch., and VanDeVeer, D. (eds.), Wadsworth Publishing Company, 1995. Goodall, Jane - Bekoff, Marc: The Ten Trusts: What We Must Do to Care for the Animals We Love, San Francisco: Harper San Francisco, 2003 Kohák, E., Zelená svatozář, 2. vydání, Praha: Slon, 2000. Midgley, M., Animals and Why They Matter, University of Georgia Press, 1998 Regan, T., The Case for Animal Rights, in: Earth Ethics: Introductory Readings on Animal Rights and Environmental Ethics, Sterba, J. P. (ed.), 2000. Šahr-Manzoliová, M., Holocaust. Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku. Kniha o pokusech na zvířatech. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996. Singer, P., Osvobození zvířat, Praha: Práh, 2001. Šiler, V., Etika ochrany zvířat, Ostrava: Scholaforum, 1996 Webster, J., Životní pohoda zvířat: Kulhání k ráji, Praha: Práh, 2009

Garantující pracoviště: Katedra filosofie a společenských věd,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Marie Hrdá, Ph.D.

Oponent: Mgr. Filip Jaroš, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.6.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Marie Hrdé, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

VLASATÁ, MARKÉTA. *Etika ve vztahu ke zvířatům*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, diplomová práce.

Práce *Etika ve vztahu ke zvířatům* kriticky nahlíží na vztah člověka a zvířete a odpovídá na etickou otázku, proč na zvířatech záleží a proč by lidé měli brát ohled na jejich dobro. Práce vychází z analýzy odborné literatury k danému tématu. Hlavní argumenty zastánců práv zvířat se opírají o druhovou diskriminaci a nadřazenost lidí vůči ostatním tvorům. Myslitelé ale vychází i z etiky úcty k životu nebo z morální rovnosti, která není založená na faktické nerovnosti jednotlivých druhů. Ačkoli se zastánci práv zvířat liší v názoru na to, co je nejpálčivějším problémem etiky ochrany zvířat, téměř všichni vychází z předpokladu druhové nadřazenosti, která stojí na stejných základech morální nerovnosti jako rasismus nebo sexismus.

Práce popisuje oblasti největšího využívání zvířat v praxi – velkochovy, pokusné laboratoře a oblast zábavy – na kterých se snaží ukázat, jaké jsou konkrétní dnešní prostředky využívání zvířat. Zároveň se v práci předkládají možná řešení problému, kterým je v první řadě zlepšení životních podmínek chovaných zvířat neboli welfare a personální řešení v podobě sabotování živočišných výrobků.

Klíčová slova: etika, práva zvířat, druhová diskriminace, morální ohled

Annotation

VLASATÁ, MARKÉTA. *Ethics Concerning Animals*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, Diploma Dissertation.

Work *Ethics Concerning Animals* critically explores the relationship between man and animals and corresponds to the ethical question of why animals matter and why people should take their best interests into account. The work is based on an analysis of specialized publications on the topic. The main arguments of the supporters of animal rights are based on actual discrimination and superiority of humans towards other creatures. But experts also base their theories on the ethics of respect for life and moral equality, which is based on the de facto inequality of individual species. Although proponents of animal rights differ in opinion on what is the most pressing issue of ethics of animal protection, almost all viewpoints are based on the assumption of species superiority, which stands on the same presumption of moral inequality as racism or sexism.

The thesis describes the area of the greatest abuse of animals in practice - farming, testing laboratories and in entertainment - on which the work tries to show what the precise means of animal abuse are today. At the same time, the work presents possible solutions to the problem, which are primarily to improve the living conditions of animals and personal solutions in the form of sabotaging animal products.

Keywords: ethics, animal rights, speciesism, moral consideration

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí práce Mgr. Marii Hrdé, Ph.D. za její rady a čas, které mi věnovala při řešení dané problematiky. Rovněž děkuji Kláře Henzlové za překlad anotace do angličtiny a v neposlední řadě svým rodičům za jejich podporu a za to, že mě učili lásce k přírodě. Práci bych ráda věnovala svému psovi, který byl po celou dobu psaní mou tichou oporou a inspirací.

Obsah

1	Úvod	8
2	Člověk versus zvíře?	9
2.1	Úvod do problematiky	9
2.2	Vztah lidí ke zvířatům v průběhu historie	15
2.3	Druhá nadřazenost jako selhání moderní společnosti	24
2.4	Další názory z řad filozofů	35
2.4.1	Odstranit utrpení zvířat nestačí.....	35
2.4.2	Co mají společného zvířata a genderová a rasová diskriminace.....	40
2.4.3	Etika úcty k životu.....	42
3	Zvíře jako produkt	46
3.1	Velkochovy	46
3.1.1	Úvodní slovo k chovu hospodářských zvířat	46
3.1.2	Velkochovy podrobně	47
3.2	Experimenty se zvířaty	55
3.3	Zvířata, která se stala zábavou	61
3.3.1	Lov a rybaření	62
3.3.2	Domácí mazlíčci a genetická manipulace	64
4	Možná řešení problému	69
4.1	Životní pohoda zvířat	69
4.2	Odmítnutí masité stravy	71
4.3	Etická výchova.....	73
5	Závěr	76
6	Seznam použité literatury	80

1 Úvod

Práce s názvem *Etika ve vztahu ke zvířatům* se zabývá v průběhu historie měnícím se vztahem člověka a zvířete. Skrze úvodní kapitolu se dozvíme bližší informace o tom, na jakých hodnotách může být postavena etika a čím se liší etika ochrany přírody od etiky ochrany zvířat. V další části nahlédneme do vztahu člověka a ostatních tvorů v průběhu historie a co z něho vyplývá pro současnou situaci využívání zvířat.

Práce se snaží filozoficky nahlédnout do tématu ochrany zvířat. Jaké jsou naše důvody pro využívání zvířat? Lze nalézt morální ospravedlnění našeho chování? A co je třeba v našem přístupu změnit? Na otázky ochrany zvířat odpovídají přední myslitelé a ochránci práv zvířat. Především jeden z hlavních představitelů zastánců práv zvířat Peter Singer, jehož kniha *Osvobození zvířat* se stala impulsem celosvětového hnutí. Dále Tom Regan, Mary Midgley nebo představitelé etiky úcty k životu Albert Schweitzer a Paul Taylor.

V další části se podíváme na podrobnější rozbor toho, jak jsou dnes zvířata využívána. Největší oblastí využívání zvířat jsou velkochovy, jejichž provozem lidé uspokojují své stravovací návyky, tedy touhu po mase, mléce, vejcích a všech živočišných produktech. Menší kapitola se věnuje používání zvířat v pokusných laboratořích, za jejichž zdi se často odehrává to, co je veřejnosti cíleně skrýváno. Poslední kapitolou konkrétních příkladů využívání zvířat je oblast zábavy, do které spadají nejen cirkusy a zoologické zahrady, ale také sportovní lov, dostihy nebo chov domácích mazlíčků a šlechtění plemen.

Další část práce se zabývá možnými řešeními problematice ochrany zvířat. Jedním z nich je usilování o lepší životní podmínky chovaných zvířat, tedy welfare. Dalším možným řešením a určitou formou protestu je odmítnutí masité stravy. Posledním rozebraným řešením pro zlepšení povědomí o zvířatech je etická výchova, jejímž cílem je sblížení lidí a zvířat a získání úcty a lásky ke zvířatům.

Cílem práce je odpovědět na otázku charakteru našeho vztahu ke zvířatům a otázku, jak bychom se k nim měli chovat. Opravdu jsme nadřazený druh? A pokud ano, co z toho vyplývá pro ostatní živočišné druhy? Máme právo na využívání zvířat ve vlastní prospěch? Jak můžeme eticky obhájit fakt, že zvířatům způsobujeme fyzické i psychické utrpení?

Práce se ptá i po otázkách řešení problému. Jaké změny musí nastat, aby lidé jednali se zvířaty správně? Je možné, abychom zvířata nadále využívali a zároveň jednali eticky správně? Jaká minimální opatření lze zavést, aby se využívaným tvorům ubližovalo co nejméně? A co můžeme udělat sami za sebe? Je bojkotování živočišných výrobků skutečným řešením?

Cílem práce je rovněž odpovědět na otázku zodpovědnosti lidí, tedy těch, kteří rozhodují o osudu ostatních tvorů. V roli „pánů tvorstva“ máme totiž nejen možnost měnit životy jiných, ale zároveň máme vůči nim i velkou zodpovědnost. Co se ale musí změnit, aby si lidé začali být vědomi této zodpovědnosti? Leží odpověď ve změně našeho přístupu ke zvířatům? A může tato změna proběhnout pouze v případě, že nám na zvířatech začne záležet?

Primárním cílem práce je odpovědět na otázku, proč na zvířatech záleží a proč by lidé měli brát ohled na jejich touhu žít a brát v úvahu jejich dobro.

2 Člověk versus zvíře?

2.1 Úvod do problematiky

Pro začátek je důležité vědět, na čem stojí etika ochrany zvířat a čím se zabývá. Tato úvodní kapitola má za úkol seznámit čtenáře se základními pojmy, kterými se dále budeme zabývat podrobněji, a s předběžným náhledem na postoje zastánců i odpůrců práv zvířat.

Etika ochrany živé i neživé přírody nebyla v minulosti pro lidi nikdy velkým tématem, spíše okrajovou záležitostí, kterou se nikdo nechtěl zabývat. Většinou

řešila etika zabývající se chováním člověka pouze vztahy mezi lidmi. S větší mírou zneužívání okolního prostředí a ostatních živých tvorů se ale zvětšila i potřeba řešit otázku, jak bychom se měli chovat v rámci mimolidských vztahů. Tak vznikla ekologická etika.¹

K samotné etice existují tři možné přístupy, kterými lze hájit, co je dobré a co špatné. První, nejstarší typ, je etika ctnosti, která tvrdí, že důvod, proč bychom se měli chovat morálně, je spojen s hledáním šťastného života, neboť ctnosti přináší lepší mezilidské vztahy. Tento v antice nejrozšířenější přístup se ptá po tom, co je to dobrý život a kdo je to dobrý člověk. Další, a pravděpodobně nejčastější, představa je, že etika je soubor norem, podle kterých bychom se měli řídit. Z praxe víme, že tento přístup může být využit v oblasti práva a politiky. Hlavním problémem tohoto přístupu je zdůvodnění, proč bychom se tak či onak měli chovat. Poslední je etika postavená na tom, co je hodnotné. Podstatné je respektování hodnot, neboť to vede člověka k morálnímu jednání.² Právě otázka hodnoty je největším tématem ekologické etiky a předmětem sporů. Má příroda hodnotu? Má hodnotu sama o sobě? A co je dobrem nějakého organismu? Co mu prospívá a co mu naopak škodí?

Ochránci přírody se musí především vyrovnat se zažitým antropocentrismem. Tento přístup staví do středu zájmů člověka. Podle antropocentrismu je pouze člověk hoden morálních ohledů. V případě, že bereme ohledy na někoho nebo něco jiného, pak jen z toho důvodu, že tím chráníme člověka – majitele oné věci či zvířete.³ Pro většinu lidí je velice složité nenahlížet na svět antropocentrickým pohledem, neboť to znamená odmyslet si svou vlastní důležitost, respektive výjimečnost svého druhu. Masson a McCarthyová popsali ve své knize *Když sloni pláčou* z roku 1998 postavení lidí a zvířat na planetě Zemi takto:

---

¹ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

² SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda: Proč brát morální ohledy na přírodu?* s. 23-24.

³ Tamtéž, s. 27.

„Živočichové jsou stejně jako lidé ohroženým druhem na ohrožené planetě, a my jsme ti, kdo ohrožují jak je, tak i sebe samotné. Jsou to nevinní trpitelé strádající v pekle, jež jsme jim připravili. Jsme jim dlužni přinejmenším to, abychom jim přestali ubližovat. Když už nic jiného, alespoň bychom je mohli nechat na pokoji.“⁴

Etika ochrany zvířat, která se zabývá otázkou, jak bychom se měli chovat k ostatním živočichům, bývá zařazována do ekologické etiky. Přesto existují názory, že naše morální ohledy vůči zvířatům se příliš liší od ohledů vůči neživé přírodě nebo rostlinám. Ať spadá ochrana zvířat do ekologické etiky či nikoliv, je třeba ji od ochrany přírody odlišovat. Mezi jednotlivými přístupy jsou sice některé podobné prvky, ale rovněž velké rozdíly. Pod pojmem ochrana zvířat se rozumí postoj, který vychází ze skutečnosti, že zvířata jsou cítící bytosti, která mají zájem na svém životě a dokáží prožívat radost i utrpení. Ochrana zvířat vychází z předpokladu, že si zvířata zaslouží náš respekt, úctu a morální ohledy.⁵

Pro ochranu zvířat je důležitý každý jednotlivý živý tvor, s čímž samozřejmě souvisí i ochrana životního prostředí, zatímco v rámci ochrany přírody je zohledňován celý ekosystém. Ochrana přírody klade největší důraz na záchranu druhu jako celku. Zájmy jednotlivých zvířat jsou upozaděny zájmům celé skupiny. Existují dokonce případy, kdy je záchrana přírodního dědictví v rozporu s ochranou zvířat. Například když jsou zabíjena přemnožená zvířata, aby se zachovala rovnováha mezi jednotlivými druhy.⁶

V zájmu zvířat je ale především to, aby zůstala naživu. Jestli patří ke škodlivému nebo naopak prospěšnému (z hlediska ochránců přírody) druhu, pro ně není nijak podstatné. Je třeba si uvědomit, že každé zvíře má zájem na tom, aby prožívalo radost a vyhnulo se bolesti a utrpení. Proto se ochrana zvířat zabývá těmi

---

⁴ MASSON, J. M. a MCCARTHY, S. *Když sloni pláčou: Emocionální svět a citový život zvířat*. 1. vyd. Praha: Rybka, 1998.

⁵ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

⁶ Tamtéž.

nejpalčivějšími problémy, kde sice nedochází k ohrožení druhů, ale ke zcela jistě největšímu utrpení zvířat, tedy chovem hospodářských zvířat a pokusy na zvířatech.⁷

V moderní společnosti je hluboce zakořeněn panský postoj ke zvířatům a k přírodě celkově. Již zmíněný antropocentrický postoj je třeba v rámci etiky ochrany zvířat změnit. Jedním ze způsobů, jak argumentovat ve prospěch ochrany zvířat, je odhlédnutí od zažitých společenských postojů. Skrze biologické a evoluční poznatky můžeme nahlédnout na člověka jako na jednoho z živočišných druhů, který je stejně jako ostatní živí tvorové podřízen určitým biologickým potřebám. Skutečnost, že se zvířatům ve fyzických potřebách a fungování tolik podobáme, ukazuje člověka jako součást ekosystému, kde má každý druh své místo.⁸

Zabývat se etikou ochrany zvířat tedy znamená odhlédnout od antropocentrismu a zaměřit se na to, co je skutečným dobrem nelidských tvorů. Jak bude podrobněji popsáno v následující kapitole, odpovědi na otázku, co je v zájmu zvířat, se v průběhu historie měnily. Navíc to, co je dnes považované za nemorální, bylo dříve ve společnosti legitimní. Ještě v devatenáctém století bělošská společnost neuvažovala o špatnosti otroctví. Dnes je přitom vlastnictví osoby a rasová diskriminace považována za vrchol barbarství. Podobné přesvědčení, jaké měli tehdy běloši v Severní Americe o černoších, má dnes většina lidí o zvířatech. Přestože od poloviny dvacátého století vzniklo mnoho organizací na ochranu zvířat, do povědomí celé společnosti se informace o krutém zacházení se zvířaty dostávají postupně.⁹

Našemu bezohlednému využívání ostatních druhů pro maso, kůži, srst i kvůli pokusům v laboratořích napomáhá eticky nekorektní terminologie, kterou se samozřejmostí používáme. Podle Ericha Fromma i Erazima Koháka by mohlo

---

⁷ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

⁸ TAYLOR, P. *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. s. 99-116.

⁹ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

zavedení správných termínů po čase změnit i naše smýšlení. Termíny jako *porážka*, *uspání* nebo *utracení* jsou ve společnosti zažité. Použití slova *vražda* nebo *zabití* by bylo antropocentrickou společností chápáno jako přehnané, přitom porážku vystihuje mnohem lépe. Rovněž jsme zvyklí užívat například termín *výroba masa* jako by šlo pouze o materiál, nikoli živou bytost. Je zřejmé, že naše řeč nám pomáhá odosobnit si zvířata, abychom tak měli čisté svědomí, když z nich „vyrábíme maso“. Kohák říká, že tak jako nacisté rafinovaně tajili před světem i před vlastním národem, co se vlastně dělo v koncentračních a vyhlazovacích táborech, dnes tají producenti masa před spotřebitelskou veřejností, jak vlastně taková „výroba masa“ vypadá. Nazýváním věcí pravými jmény můžeme podle Fromma i Koháka odhalit krutou realitu a etickou problematičnost těchto věcí.¹⁰

Jedním z hlavních témat, které řeší etika ochrany zvířat, je otázka utrpení, tedy zda mohou zvířata trpět. S touto otázkou přišel jako první Jeremy Bentham. Na schopnosti trpět později postavil své argumenty pro ochranu zvířat Peter Singer. Dnes už od vědců víme mnohem více o zvířecí psychice a smyslech, přesto existuje mnoho lidí, kteří o schopnosti zvířat trpět stále pochybují. I kdybychom připustili, že zvířata trpí méně než lidé nebo že dokonce netrpí vůbec, otázkou zůstává, zda máme právo je využívat. Zde vyvstává další problém týkající se hodnoty života.¹¹ Jednotliví filozofové se ke smyslu a hodnotě života staví různě. Obecně by se ale dalo říct, že se zde projevuje lidská nadřazenost a zažitý antropocentrismus, neboť je lidský život často řazen nad život zvířecí.

I kdybychom nesouhlasili s tím, že se ke zvířatům chováme pansky, jen těžko můžeme vyvrátit Singerovo tvrzení, že pokud nějaká živá bytost trpí a my si toho nevšímáme, je to morálně neospravedlnitelné.¹²

---

¹⁰ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 21.

¹¹ Tamtéž, s. 21-22.

¹² SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 24.

Bezohledné jednání lidí vůči němým tvářím kritizovalo a stále kritizuje nejen mnoho filozofů a myslitelů, ale také osobnosti z řad slavných umělců, kteří mají často na názor společnosti největší vliv. Jedním z nich je i přední český spisovatel Milan Kundera:

„Skutečná dobrota člověka se může projevit v naprosté čistotě a svobodě jen vůči tomu, kdo žádnou sílu nepředstavuje. Skutečná mravní zkouška lidstva, ta nejzákladnější (uložená tak hluboko, že uniká našemu zraku) záleží v jeho vztahu k těm, kteří jsou mu dáni na pospas – ke zvířatům. A zde došlo k základnímu debaklu člověka, tak základnímu, že právě z něho vyplývají všechny ostatní.“¹³

Na závěr úvodní kapitoly je třeba dát prostor i oponentům, kteří se nejen nijak nepodílejí na ochraně zvířat, ale dokonce jsou jejich odpůrci. Z řad významných osobností, ale i laiků můžeme slyšet námitky na jednu stranu povrchní, na druhou stranu i s takovými je třeba se vypořádat. Například: *Proč bychom se měli starat o zvířata? Je dost lidí v nouzi, kteří potřebují naši pomoc. Navíc, jsou to jen zvířata. Je sice zřejmé, kde má kořeny takový postoj k nelidskému světu, nicméně oponovat antropocentrismu a hájit hodnoty přírody a zvířat těmto lidem většinou nestačí. Vladimír Šiler uvádí v *Etice ochrany zvířat*, že to byl židovský teolog Emanuel Lévinas, kdo rozhořčeně volal na ekology a ochránce zvířat: *Vždyť to je nové pohanství, nový primitivismus, do něhož znovu upadáte! Ctění stromů, zvířat – z toho jsme už vyrostli! Vždyť to je jen příroda, kterou vám Bůh dal k dispozici. Nebudte změkčilí, podrobte si ji – je to vaše právo a povinnost.*¹⁴*

S takovými myšlenkami založenými na židovsko-křesťanské tradici a výkladu Bible, kde Bůh stvořil zvířata a přírodu pro potřeby člověka, je třeba se vyrovnat. S tímto nelehkým úkolem se tak musí vypořádat všichni zastánci nelidských tvorů.

---

¹³ KUNDERA, M. *Nesnesitelná lehkost bytí*. s. 308.

¹⁴ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 23.

2.2 *Vztah lidí ke zvířatům v průběhu historie*

Pro lepší pochopení vztahu člověka a zvířete je dobré podívat se do historie. Tato kapitola není o zvířatech samotných, je o lidech a jejich přístupu ke zvířatům, neboť v něm se odráží celkový postoj lidí k přírodě. Vzhledem k rozsahu popisuje pouze klíčové body a stručnou charakteristiku jednotlivých období.

Nahlédneme-li do pravěku a zamyslíme-li se nad tehdejší charakteristikou vztahu člověka a přírody, zjistíme, že zvířata neměla roli nižších tvorů. Ostatní tvorové a příroda obecně představovaly něco, co je nebezpečné a je třeba překonat. Postavení člověka a zvířete bylo srovnatelné; člověk bojoval o přežití a musel čelit hrozbám, které představovaly ostatní živočišné druhy. V rámci přežití bylo pro člověka dobré přírodu ovládnout a podrobit si ji. Velký zlom pak znamenala *domestikace* zvířat, která proběhla asi před deseti až šestnácti tisíci lety. Ta je obecně chápána jako velký pokrok pro člověka a zlom ve vztahu ke zvířatům. Znamenala stálý a kontrolovatelný přísun živočišné potravy a nezávislost na lovu; zároveň tak ale vznikl systém využívání jiného živočišného druhu.¹⁵ Erazim Kohák ve své knize *Zelená svatozář* dokonce uvádí, že podle mnohých historiků se domestikace zvířat stala vzorem pro všechnen útlak, jak lidských, tak mimolidských bytostí.¹⁶

V současné době si začínáme čím dál tím více uvědomovat, že ti čtyřnozí živočichové, co se od nás v mnoha směrech tak liší, mají své pocity, zažívají strach i radost a všechny ostatní pocity, které jsme byli zvyklí přisuzovat pouze lidem, především lidem evropského původu. Najednou je jasné, že zvířata mají svůj vlastní hodnotný život a my, lidé, jsme sami jedním z živočišných druhů.¹⁷

Kohák uvádí, že původní obyvatelé Ameriky měli zcela odlišný přístup ke zvířatům, než je ten náš antropocentrický. Vedle lidského národa rozlišovali

---

¹⁵ RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.
a THOMAS, K. *Man and the Natural World*. New York: Random House, 1983.

¹⁶ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006.

¹⁷ Tamtéž, s. 29.

rovněž národy medvědů a vlků, které nebyly vyšší nebo nižší úrovně, představovaly svébytná společenství hodna úcty a respektu, která bylo třeba poznat a mnohému se od nich naučit.¹⁸

Evropské myšlení má kořeny především v židovsko-křesťanské tradici, která z velké části formovala současnou západní kulturu. Podle Koháka jsme zvyklí, že člověk je hlavním aktérem na jevišti světa, přičemž příroda představuje jen jakési rekvizity. Evropský postoj je z tradice panský a myšlenka, že okolní svět je tu pro člověka a bez něj nemá žádnou hodnotu, je hluboce zakořeněna.¹⁹

Přesto v Bibli samotné nenajdeme jednoznačný obraz vztahu člověka a zvířete. Ve Starém zákoně jsou dokonce náznaky vzájemné sounáležitosti s ostatními tvory. Například v ráji Adam a Eva nepojídali zvířata (Genesis 1:29), Bůh přirovnává zabití býka k zabití člověka (Izajáš 66:3), spravedlivý člověk cítí i se svým dobytkem (Příslaví 12:10) apod.²⁰ Zásadní je však pasáž, kdy Bůh řekl:

„Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“²¹

První výklady této Bohem přidělené role člověka byly, že má o okolní svět spíše pečovat, přesto pro pozdější dobu je zásadní ta část, kde Bůh přisuzuje lidem nadřazené postavení vůči „hovědům Božím“. Všechno okolní svět byl stvořen pro člověka a existuje jen proto, aby mu sloužil. Křesťanská tradice vychází z jasně dané hierarchie, která sahá od Boha přes anděly až k ďáblům. Podle Žalmu 8,5 stvořil Bůh člověka, jemuž podřídil hovada a těm zas podřídil rostliny a nerosty.²²

Původně se měl nižší okolní svět člověku dobrovolně nabízet. Podle lidového výkladu ráje se vepři sami nabízejí člověku jako potrava, přestože podle Bible

---

¹⁸ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 29.

¹⁹ Tamtéž, s. 30.

²⁰ LINZEY, A. *Animal Theology*. Chicago: University of Illinois Press, 1995.

²¹ *Bible* (Genesis 1:26), český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1985.

²² KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 32.

v ráji roste a padá do rukou pouze ovoce. Až po prvotním hříchu Bůh trestá lidi tím, že se příroda změní v divokou a nepoddajnou, kterou je třeba ovládnout a podmanit si. Přesto stále platí, že příroda a všechny ostatní živočišné druhy jsou zde proto, aby sloužily lidem. Veškeré využívání přírody, byť sebekrutější, je tedy oprávněné.²³

V rámci křesťanství se prohloubil rozdíl mezi člověkem a ostatními živočišnými druhy, a přestože si lidé byli vědomi toho, že zvířata jsou schopna cítit a trpět, nebylo jim přisouzeno právo na křesťanskou lásku, ohleduplnost a soucit. Přesto existují teorie, že některé nezařazené části Bible popisují Ježíšovo učení, jak si zvířata zaslouží náš soucit a ohleduplnost.²⁴

Velký rozvoj a rozšíření křesťanství proběhlo během doby Říše římské, která měla vliv na pozdější kulturní vývoj celé Evropy. Římské impérium bylo založeno na válečnických hodnotách. Uznávalo se právo silnějšího a se slabými málokdo soucítil. Rozšířenou zábavou byly gladiátorské zápasy, při kterých umírala nejen zvířata, ale i lidé. Pro pobavení občanů a císaře spolu lidé a zvířata zápasili v aréně, při kterých zahynuly tisíce zvířat. Během Neronovy vlády probíhaly zápasy tygrů se slony a býky. Římané nebrali morální ohledy ani na zvířata ani na otroky, kteří byli považováni za majetek. Hodní úcty a respektu byli pouze svobodní občané. S rozšířením křesťanství se dostala do povědomí myšlenka posvátnosti lidského života, což mělo za následek lepší zacházení s nesvobodnými občany, přesto ke zvířatům se Římané nadále chovali krutě a bezohledně. Podle tehdejšího právního řádu bylo bezpředmětné uvažovat o utrpení zvířat. Ta byla považovaná za pouhé věci, se kterými je hodno nakládat podle potřeb a tužeb člověka a tento přístup se přenesl až do dnešní doby.²⁵

Přesto už v antice existovalo mnoho významných představitelů, kteří se zajímali o dobro zvířat. Jedním z těch, kterým nebyl život zvířat lhostejný, byl filozof a

---

²³ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 32-33.

²⁴ RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.

²⁵ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

matematik Pythagoras. Sám nejedl maso a nabádal své žáky k ohleduplnému zacházení se zvířaty. Pythagoras se domníval, že zvířata mají stejně jako lidé nesmrtelnou duši, která se může po smrti přenést do člověka a naopak. V Římě patřili k příznivcům zvířat například Ovidius nebo Seneca. Nejvýznamnější byl ale Plútarchos, který se o soucitné zacházení se zvířaty zasazoval na přelomu prvního a druhého století. Zatímco Pythagoras zastával zvířata, protože podle něj mohla mít duši člověka, Plútarchos kritizoval náš přístup ke zvířatům celkově. Hlásal obecnou povinnost chovat se ke zvířatům stejně ohleduplně, jako se chováme k lidem. Ve starověkém Římě byla zvířata chována převážně pro maso a tehdejší praktiky vycházely především z nevědomosti a nezájmu o utrpení zvířat. Kromě mnoha jiného bylo například zvykem bodat do prasat před porážkou žhavými kovovými bodci, neboť se věřilo, že se tím zlepší chuť jejich masa. Konzumace masa se navíc stala měřítkem společenského postavení a považovala se za privilegium. V Anglii se za vlády královny Alžběty stráž pyšnila označením *Beefeaters*, což v češtině doslova znamená *jedlíci hovězího*. Tehdejší autoři byli hrdí na masitou stravu a londýnská jatka, která jim prý závidí celý svět.²⁶ Podobně je tomu i dnes. Maso je obecně považováno za to nejlepší, co si může člověk dopřát, je symbolem bohatství a vysokého postavení ve společnosti.²⁷

Po Říši římské se vztah člověka a zvířete obměňoval jen v detailech, základ však zůstal stejný. Středověký člověk přistupoval ke zvířatům podobně jako k poddaným. Krutost člověka vůči zvířeti nebyla o nic horší nebo lepší než krutost pána a poddaného. Hlavní účel zvířat byl sloužit lidem. Ti si toho byli dobře vědomi, takže si jich určitým způsobem vážili, přesto bylo ve středověku kruté zacházení s těmito „podřízenými“ tvory zcela běžné. Evropskou středověkou filozofii nejvíce ovlivnilo křesťanské myšlení, které vychází z hierarchického pojetí světa. Převládala tedy představa zvířete jako níže

---

²⁶ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. s. 33-34.

²⁷ RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.

postaveného bližního.²⁸ Jedním z nejvýznamnějších představitelů a duchovních vůdců byl Tomáš Akvinský, který se nechal nejvíce inspirovat Aristotelem. Je pravděpodobné, že Akvinský byl ovlivněn i jeho myšlenkou, která se týká zvířat. Podle ní jsou tvorové s nižší mírou vědomí, jako jsou zvířata, ale i otroci, přímo podřízeni tvorům s vyšší mírou vědomí. Jediným důvodem, proč zamezit krutostem páchaným na zvířatech, je obava, že by se takový přístup mohl rozšířit i na lidi. Akvinský patřil k nejvlivnějším filozofům středověku a historie vůbec, takže byl jeho názor později často opakován. Zvířata nejsou hodna úcty, nemají žádná práva a není třeba ušetřit je utrpení jen kvůli nim samým. V takovém duchu se nesl celý pozdější vývoj římskokatolické církve.²⁹

Stejně jako v Říši římské existovala i ve středověku řada lidí, kteří projevovali soucit se zvířaty. Na přelomu dvanáctého a třináctého století měl snahu zlepšit postoj církve ke zvířatům především sv. František z Assisi. Přestože projevoval lásku ke všem bez ohledu na druh a nabádal učence k soucitu se zvířaty, jeho vliv na samotné morální ohledy lidí k ostatním tvorům byl minimální.³⁰

V období renesance došlo ke znovuzrození antických ideálů. V tomto pro lidi výjimečném období se začal klást větší důraz na světskou stránku člověka, jeho zájmy a potřeby. Přesto renesanční humanismus nepřinesl žádnou změnu v přístupu lidí k ostatním tvorům. Pokud je možné hovořit o jakési renesanční revoluci, jde pouze o revoluci ve světě lidí. Člověk začal být chápán jako jedinečný, což mělo za následek ještě větší despekt k nelidským tvorům a k přírodě obecně. Divokost a nezkrotnost přírody byla považována za něco špatného, krásné byly pouze upravené renesanční parky. Některá zvířata byla dokonce považována za pekelné tvory: černá kočka, pekelný pes nebo zlověstný havran vládnoucí divokému lesu společně s temnými duchy.³¹

---

²⁸ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. s. 31.

²⁹ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

³⁰ Tamtéž.

³¹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 33.

V tomto období vznikla první přírodověda, s hlavním účelem ovládnout a využít přírodu. Zoologické zahrady nevznikly za účelem poznání, nýbrž pro lepší využití cizokrajných druhů. Jak popisuje Erazim Kohák:

„Zvíře za mřížemi představuje vítězství člověka nad přírodou, podobně jako parohy na zdech šlechtických sídel či později fotografie bílého lovce s puškou a nohou na mrtvole skoleného slona.“³²

Vzhledem k tomu, že člověk se v tomto období stal středem všeho dění, rozdíl mezi jím a ostatními tvory se ještě prohloubil. Antropocentrismus dosáhl svého vrcholu, což se přeneslo i do dnešní moderní společnosti. Paradoxně je tedy období velkého rozkvětu lidstva úplným opakem pro svět zvířat.

Kdo neschvaloval krutý a panský přístup ke zvířatům byl ve své době například Leonardo da Vinci. Upozorňoval na nespravedlnost našeho zacházení s tvory, kteří jsou nám vydáni napospas, a sám nejedl maso. Také francouzský spisovatel Michel de Montaigne napsal ve své eseji *O krutosti* z šestnáctého století, že kruté zacházení se zvířaty je zlem samo o sobě, bez ohledu na to, zda by se takové jednání mohlo přenést na lidi. Z morálního hlediska považoval lidi a ostatní tvory za rovnocenné a otevřeně odmítal antropocentrický přístup, což bylo v silně antropocentrické společnosti výjimečné.³³

Ještě horší bylo však pro zvířata sedmnácté století, období mechanizace přírody. Nejvýznamnější tehdejší filozof a matematik René Descartes ovlivnil svými názory nejen své pokračovatele, ale celou společnost. Podle Descarta je vše tvořeno hmotou, která podléhá mechanistickým zákonům a funguje jako dobře seřízený stroj. To platí i o živém těle. Zásadní rozdíl mezi člověkem a zvířetem je ale v tom, že člověk má duši. Nejen že zvířata duši nemají, ale nemají ani vědomí a jakožto jakési stroje či automaty nejsou schopna pociťovat bolest či radost. Projevy bolesti zvířat, například kňučení, Descartes vysvětluje tím, že

---

³² KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 34.

³³ RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.

jde o poruchu ve stroji. Přestože se Descartes setkal s mnohými odpůrci, jeho názory se nakonec ujaly a pro zvířata měly na dlouhou dobu tragické následky. V této době se ve vědě začalo experimentovat se zvířaty. A protože neexistovala žádná anestetika, veškeré pokusy probíhaly při plném vědomí zvířat. Pitvy byly prováděny zaživa, aby se vědci dozvěděli, jak fungují jednotlivé orgány. Přestože bylo utrpení zvířat na pitevním stole zřejmé, ve jménu vědy a kvůli Descartovu vlivu bylo toto utrpení obhájitelné, takže vědci nemuseli mít žádné výčitky. Ostatně dodnes platí, že čím krutější je zacházení se zvířaty, tím naléhavější je jeho odlišení od člověka.³⁴

Ačkoli vzniklo v sedmnáctém a osmnáctém století na určitých místech Anglie a Severní Ameriky nařízení o ochraně zvířat zakazující přílišné zatěžování a týrání, kruté zacházení s němými tvářemi bylo nadále zcela běžné.³⁵

Ale byly to právě pokusy na zvířatech, skrze které si lidé uvědomili, že zvířata jsou také schopna trpět. Ukázalo se totiž, že mezi lidmi a zvířaty existuje mnoho fyziologických podobností, z čehož logicky vyplynulo, že zvířata i obdobně trpí. Zastánci zvířat byli v době osvícenství například Voltaire, ale také Jean-Jacques Rousseau.³⁶

Od devatenáctého století se stal vztah lidí a zvířat velice problematickým. Na jednu stranu se zvířata začala vlivem rozmachu zemědělské výroby zneužívat jako nikdy předtím, na druhou stranu začala růst etická citlivost společnosti. Erazim Kohák hovoří o moderním dilematu, které většinou řešíme pokrytecky. Milujeme své domácí mazlíčky, ale jíme maso a pijeme mléko pocházející z velkochovů.³⁷

Vlivem průmyslové revoluce se stalo zvíře v očích člověka pouhou surovinou a to platí dodnes. Lidé se nedostávají běžně do styku se zvířaty, ta nahradily stroje,

---

³⁴ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

³⁵ RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.

³⁶ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

³⁷ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 32.

takže se člověk a zvíře vzájemně ještě více odcizili. Přestože závislost na zvířatech nadále trvá, běžný člověk není svědkem krutého a masového využívání především hospodářských zvířat. Ta jsou chována ve stále větším počtu, čemuž dopomohl především rozvoj velkochovů od poloviny dvacátého století. Velkochovy jsou nejúspěšnější a nejekonomičtější variantou chovu, pochází odsud velké množství levného masa. Zde se život zvířat zcela omezil na uspokojení potřeb člověka a pro nic dalšího již nezbylo místo. Navíc se zvířata začala geneticky upravovat, aby byla co nejproduktivnější, takže v dnešních velkochovech má kráva více mléka a slepice větší vejčeka než před padesáti lety. Během posledního století vzrostl počet zvířat, na kterých se prováděly pokusy šlechtění, až desetinásobně.³⁸ Dnes je možné upravovat zvířata na míru, aby měla určitou genetickou vadu nebo aby trpěla požadovanou nemocí a podobně.

Devatenáctým stoletím započala éra největšího vědeckého a technického pokroku a v rámci něj se lidé naučili zvířata využívat co nejefektivněji. Hlavním problémem etiky ve vztahu ke zvířatům dnes je, že sebevíc kruté a bezohledné zacházení se zvířaty je podle mnohých ve jménu vědy a pokroku ospravedlnitelné.³⁹

Zároveň se však během osmnáctého a devatenáctého století změnila hierarchie společnosti a přestalo se rozlišovat mezi vyšším a nižším. Příroda najednou nebyla brána jako samozřejmost. Lidé procitli a začali si novým způsobem uvědomovat svoji lidskost. Nový pohled zahrnoval i uvědomění si, jak kruté bylo naše chování v minulosti vůči lidem i vůči zvířatům. Přesto nově získaný soucit se zvířaty byl spíše výjimečný stav a týkal se jen některých lidí ve vyspělých zemích.⁴⁰

Pro další vývoj ochrany zvířat a osvětu v oblasti zvířecích práv byla zásadní myšlenka Jeremyho Benthama. Ve své knize *Úvod k principům morálky a práva*

---

³⁸ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

³⁹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 32.

⁴⁰ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 9-10.

namítá ostatním diskutérům, že není relevantní ptát se po tom, zda mají zvířata vědomí, duši, dostatečnou inteligenci nebo řeč, aby si zasloužila naše ohledy. Podstatné je, zda mohou trpět. Právě kritérium bolesti i psychického utrpení se později stane hlavním argumentem, proč by zvířata měla mít právo na ohleduplné a citlivé zacházení. Následující kapitola se bude věnovat obraně zvířat v podání Petera Singera, který vychází právě z myšlenky Jeremyho Benthama.⁴¹

Mnoho dalších se vyjadřovalo v otázce ochrany zvířat v jejich prospěch; například filozof Arthur Schopenhauer. Později, ve dvacátém století, rovněž přední ruský spisovatel L. N. Tolstoj, geniální fyzik Albert Einstein nebo indický obhájce nenásilí Mahátma Gándhí.⁴²

První země na světě, která vydala parlamentem schválený zákon na ochranu zvířat, byla Anglie. V roce 1822 prosadili poslanec Richard Martin a člen sněmovny Lord Erskin zákon, který zakazoval špatné zacházení s některými domácími zvířaty jakožto s majetkem jiné osoby. Přestože v zákoně nešlo o ochranu zvířat jako takových, ale spíše o ochranu jeho majitele, byl to první krok v oblasti právní ochrany zvířat. O dva roky později byla v Anglii založena dokonce organizace, ze které později vznikla *Royal Society for Prevention of Cruelty to Animals* neboli RSPCA, v češtině *Královská organizace na ochranu zvířat před krutostí*. Organizaci založili britští politici, což z jedné strany dodávalo na její prestižnosti, z druhé strany musela zůstat poměrně konzervativní. Jedním z úspěchů této organizace byl například zákaz kohoutích zápasů.⁴³

První polovina dvacátého století byla ve znamení válek, a proto se lidé věnovali více sami sobě a svým problémům. Ale v šedesátých a sedmdesátých letech přišlo množství liberalizačních vln, například druhá vlna feminismu

---

⁴¹ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 22-23.

⁴² CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

⁴³ Tamtéž.

nezabývající se již volebním právem žen, ale rovnoprávností. V této době se řešila rasová i genderová diskriminace a vyvstával na povrch i problém zneužívání zvířat. Množství vzniklých organizací na ochranu zvířat má na starosti především omezení chovu hospodářských zvířat, zlepšení jejich životních podmínek a zákaz pokusů na zvířatech. Právě prostřednictvím těchto organizací se široká veřejnost začíná dozvídat, jak se zachází se zvířaty za dveřmi rádky idylických farem a v pokusných laboratořích.⁴⁴

V současnosti se o ochranu zvířat zajímá spousta významných myslitelů. Pojem druhové nadřazenosti začal používat Peter Singer, otázkou práv zvířat se zabývá například Tom Regan, britská filozofka Mary Midgley poukazuje na jistou paralelu mezi právní ochranou zvířat a rasovou a genderovou diskriminací. Z českých představitelů jsou nejvýznamnějšími zastánci zvířat Vladimír Šiler nebo Erazim Kohák zabývající se ekologickou etikou. Následující kapitoly se budou věnovat bližšímu rozebrání jejich argumentace a tomu, proč si zvířata zaslouží náš respekt a ohledy.

2.3 Druhová nadřazenost jako selhání moderní společnosti

Jak je zřejmé z předchozí kapitoly, v minulosti byl postoj lidí ke zvířatům velmi nadřazený.⁴⁵ Panský postoj jedné skupiny vůči druhé známe z historie nejen ve vztahu ke zvířatům. Hranice mezi privilegovanou a utlačovanou skupinou může vést kdekoli, například mezi černochoy a bělochoy, mezi árijci a židy, muži a ženami a dnes mezi lidmi a ostatními živočišnými druhy. Všechny tyto postoje nerespektující základní principy rovnosti měly v minulosti svá pojmenování. Rasismus, nacismus i sexismus jsou však již dnes společností odsuzované a považované za nemorální.

Příslušníci utlačovaných skupin zažívali mnohé krutosti podobné těm, kterých se dnes dopouštíme na zvířatech. Někteří židé dokonce po druhé světové válce

---

⁴⁴ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

⁴⁵ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 30.

upozorňovali na jistou podobnost mezi tehdejšími koncentračními tábory a dnešními velkochovy zvířat.⁴⁶ V obou případech jsou utlačované skupiny masově likvidovány, čemuž předchází jejich využívání. Židé byli nuceni vykonávat k smrti vysilující fyzické úkoly, které pokud ke smrti nevedly přímo, byly zakončeny hromadnou popravou. Velmi podobně je tomu dnes ve velkochovech, kde si lidé od zvířat berou to, co je v jejich zájmu, a končí masovou likvidací. Jedním z těch, kteří hovořili o této paralele, byl Isaac Bashevis Singer, podle kterého se všichni lidé ke zvířatům chovají jako nacisté.⁴⁷

Dnes je v rámci morálního ideálu považován nacismus za nepřijatelný. Soucit dnešní společnosti byl rozšířen na židy, černochoy i ženy. Přesto se vztahuje pouze na lidský druh, jeho rozšíření na ostatní druhy by musel předcházet respekt vůči zvířatům. Obhájci práv zvířat tedy nijak neznehodnocují lidská práva, pouze se snaží o rozšíření morálního ideálu, že všichni živí tvorové si zaslouží úctu a morální ohled.

Chceme-li se zabývat něčím takovým jako jsou práva zvířat, musíme nahlédnout do historie, kde se toto téma objevuje již na konci Velké francouzské revoluce. Tehdy byla myšlenka práv zvířat pouze parodií na práva žen. V reakci na spis Mary Wollstonecraftové *Ospravedlnění ženských práv* vznikl parodizující spis *Ospravedlnění práv zvířat*. Autor se tímto spisem chtěl vysmát představě ženských práv tak, že přisoudil práva i zvířatům, což pro něj bylo zcela absurdní.⁴⁸ Dnes se v civilizované části světa považuje za samozřejmé, že mají ženy stejná práva jako muži, přestože například ještě na začátku minulého století neměly ženy volební právo. To nás přivádí k hlubšímu zamyšlení nad právy zvířat. Co se zdálo být dříve absurdní a nemyslitelné, je nyní předmětem diskuzí.

Proti nadřazenému postoji a antropocentrickému pohledu na všechny živé tvory se staví australský filozof Peter Singer, autor knihy *Osvobození zvířat* z roku

---

⁴⁶ PATTERSON, Ch. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. 1. vyd. Praha: Práh, 2003.

⁴⁷ SINGER, I. B. *Enemies: A Love Story*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1972.

⁴⁸ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 17.

1975. Jeho argument nebo spíše řada argumentů se stala v oblasti moderní ochrany zvířat přelomovou.

Oprávněnost rovnosti zvířat staví mimo jiné na zkoumání rovnoprávnosti žen. Je zřejmé, že důvody pro uznání rovnosti práv žen a mužů nelze jednoduše přenést na zvířata. Ženy mají například stejně dobré schopnosti rozhodovat o budoucnosti a jsou schopny hájit své názory jako muži, a proto mají volební právo. Na druhou stranu zvířata takovou schopnost nemají, a tak by bylo nesmyslné jim volební právo přisoudit. Tento a mnoho dalších příkladů poukazuje na fakt, že muži a ženy jsou si daleko podobnější než lidé a zvířata, což nás přivádí k myšlence, že lidé a zvířata nemohou mít stejná práva.⁴⁹

Rozšíření základních principů rovnosti z jedné skupiny na druhou však nemusí spočívat v přisouzení zcela stejných práv lidem a zvířatům. Singer uvádí, že některé feministky například chtějí, aby měly ženy právo na potrat, pokud o něj požádají. Bylo by ovšem nesmyslné vyžadovat takové právo i pro muže, neboť potrat jednoduše nemohou podstoupit. U zvířat je tedy stejně absurdní uvažovat o volebním právu. Singer tvrdí, že pro rozšíření základních principů rovnosti nemusíme docházet do takových krajností. Rozdíly mezi muži a ženami jsou, stejně jako mezi lidmi a zvířaty a jsou zcela neodmyslitelné, to by ale nemělo ovlivnit náš přístup k nim. Základní princip rovnosti nevyžaduje stejný přístup k lidem a zvířatům, ale stejné chápání.⁵⁰

Základ Singerovi argumentace tedy spočívá v aplikování principu rovnosti, který zákonitě vede ke stejnému chápání různých skupin. Není třeba popírat rozdíly mezi lidmi a zvířaty, je třeba jít hlouběji do problému rovnoprávnosti. Souhlasíme-li s odmítnutím diskriminace žen, černochů, homosexuálů a jiných utlačovaných skupin lidí, souhlasíme s určitými principy rovnosti a ty lze aplikovat i na jiné druhy.

---

⁴⁹ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 17-18.

⁵⁰ Tamtéž, s. 18.

Aby Singer správně vyložil svou myšlenku druhové rovnosti, ptá se nejprve po základech rasismu a sexismu. Co vlastně myslíme tím, když říkáme, že lidé jsou si rovni bez ohledu na pohlaví, barvu pleti nebo víru? Zastánci hierarchického uspořádání společnosti opírají svá tvrzení o zjevné rozdíly mezi lidmi, ať už v oblasti fyzické zdatnosti, inteligence, potřeb, tužeb a dalších. Na základě těchto faktických rozdílů mezi lidmi je zřejmé, že rovnost nemůže být založena na míře stejnosti.⁵¹

Sexismus a rasismus je špatný právě proto, že soudí vlastnosti a schopnosti člověka na základě pouhého faktu, že je někdo žena nebo černoch. Rasisté a sexisté si myslí, že mohou o člověku vyvozovat něco pouze na základě vnějších odlišností. Tyto odlišnosti jsou však pouze mezi jednotlivci a nelze je vztahovat na celou rasu. Stejně tak pohlaví jedince nijak nerozhoduje o jeho schopnostech a sexistická diskriminace je tudíž neospravedlnitelná.⁵²

I kdyby se ukázalo, že rozdílnost mezi rasami nebo pohlavími je nějakého genetického původu, nebyl by to důvod k upřednostnění jedné skupiny před druhou. Zájmy příslušníka jedné skupiny zkrátka nemohou být nadřazeny zájmům příslušníka druhé skupiny. Principy rovnosti stojí na morálních základech, nikoli na posuzování faktické stejnosti ras, pohlaví nebo živočišných druhů. Jak sám Singer tvrdí:

„Princip rovnosti lidských bytostí není popisem aktuální rovnosti mezi lidmi, ale spíše receptem, jak bychom měli s lidskými bytostmi jednat.“⁵³

Zakladatel utilitarismu Jeremy Bentham se v rámci filozofické etiky vyjádřil o rovnosti takto:

„Každému patří jeden hlas a nikomu nepatří víc než jeden.“⁵⁴

---

⁵¹ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 18-19.

⁵² Tamtéž, s. 18-19.

⁵³ Tamtéž, s. 20.

⁵⁴ Tamtéž, s. 20-21.

Z čehož vyplývá, že z morálního hlediska je třeba přistupovat k potřebám všech jedinců stejně a neupírat nikomu práva bez ohledu na jeho vlastnosti. To je základ principu rovnosti, který je třeba rozšířit nejen na všechny rasy, pohlaví, ale i všechny živé tvory.

Právě Peter Singer poprvé označil diskriminaci jednoho druhu termínem 'speciesismus' (v češtině se častěji používá výraz *druhovú nadřazenost*). Vedle sexismu a rasismu jde o další nerovný přístup k jednotlivým skupinám, v tomto případě druhům. Singerova definice je velice prostá, jde zkrátka o předsudečnost a zaujatost příslušníků jednoho druhu vůči příslušníkům ostatních druhů.⁵⁵ Zatímco boj proti rasismu a sexismu se stal nedílnou součástí morálky mnoha lidí, druhová nadřazenost je obecně přehlížena. Jedním z prvních, kteří vážně uvažovali nad nadřazeným přístupem lidí ke zvířatům, byl již zmíněný Jeremy Bentham. Po tom, co dali Francouzi svým černošským otrokům svobodu, se vyjádřil takto:

„Možná přijde den, kdy zbytek všech živých tvorů získá tato práva, která by jim neměla být nikdy odepírána rukou tyranie. Francouzi již přišli na to, že černá barva kůže není důvodem, aby lidská bytost byla ponechána napospas vrtochům mučitele. Možná, že jednou přijde i den, kdy uznáme, že počet nohou nebo ochlupenost kůže nedostačují jako důvody k tomu, abychom nechali citlivou bytost propadnout stejnému osudu. Co jiného by mohlo vytyčit tuto nepřekonatelnou čáru? Je to snad schopnost rozumně myslet, nebo schopnost mluvit? Dospělý kůň nebo pes je ale nesrovnatelně rozumnější a jako zvíře společensky schopnější, než je třeba nemluvně den, týden nebo měsíc staré. Předpokládejme, že by tomu bylo naopak, jaký by to mělo smysl? Otázkou není, zda dokáží myslet, ani zda dokáží mluvit, ale zda jsou schopni trpět.“⁵⁶

---

⁵⁵ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 22.

⁵⁶ Jeremyho Benthama cituje Peter Singer v *Osvobození zvířat*, s. 22-23.

Otázka, zda jsou zvířata schopna trpět, nás přivádí k jedné z jejich schopností, stejně jako tomu bylo u schopnosti myslet nebo mluvit. Přesto není třeba u zvířat považovat schopnost mluvit za kritérium, dle kterého si jejich zájmy zaslouží naši pozornost. Je to podobně nesmyslné jako zvažovat, zda je či není v zájmu kamene, aby ho někdo odkopl. Kdežto o zvířatech lze s jistotou říct, že mají zájem na tom, aby netrpěla. Na rozdíl od kamene můžeme například o myšce říct, že nemá zájem na tom být odkopnuta, neboť tak bude trpět.⁵⁷

Aby byla jeho výpověď kompletní, snaží se Peter Singer vyvrátit námitky některých filozofů, kteří zpochybňují jeho argumenty. Jeho oponenti tvrdí, že na to, abychom mohli zvířatům přisoudit nějaká práva, musela by být svéprávná, musela by být členy nějaké komunity, musela by respektovat práva druhých nebo mít smysl pro spravedlnost. Singer má ale rychlou odpověď. Tvrdí, že takové požadavky jsou v otázce našeho přístupu ke zvířatům irelevantní. Svéprávnost a další právníkové požadavky se hodí spíše do politiky a pro téma osvobození zvířat nejsou nijak nezbytné. Singerovi jde hlavně o náš morální přístup k ostatním druhům a ne o jejich zařazení do právního systému.⁵⁸ Svou myšlenku podává jasně:

„Jestliže nějaká bytost trpí a my si toho nevšímáme, neexistuje pro takový postoj žádné morální ospravedlnění. Nezáleží na tom, jaký je původ této bytosti, zásada rovnosti vyžaduje, aby toto utrpení bylo chápáno stejně jako utrpení kterékoli jiné bytosti.“⁵⁹

Je to právě míra utrpení, která by měla být měřítkem toho, jaké ohledy je třeba vůči někomu projevovat. Je prokázáno, že zvířata jsou schopna pociťovat radost i utrpení, což je podle Singera klíčovým bodem a podmínkou pro získání respektu a morálního ohledu vůči zvířatům. Pokud bychom chtěli toto měřítko stavět na schopnosti myslet nebo mluvit, neměli bychom daleko od zvolení

---

⁵⁷ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 23.

⁵⁸ Tamtéž, s. 23-24.

⁵⁹ Tamtéž, s. 24.

nějaké jiné charakteristiky, jako je například barva kůže. Proto je podle Singera druhová nadřazenost a rasismus nebo sexismus stejného základu. Ve všech případech jde o upřednostňování zájmů jedné skupiny nad zájmy druhé skupiny, přičemž se obě skupiny liší nějakou vnější charakteristikou.⁶⁰

Singer prohlašuje, že lidé jsou druhově nadřazení a to jako celek.⁶¹ Na druhové nadřazenosti se podílejí i ti, kteří nejsou nijak přirozeně krutí, ale prostřednictvím například svých daní nebo vlastní spotřeby se podílejí na zneužívání zvířat pro nejtriviálnější potřeby svého druhu.

Přesto existuje námitka, že zvířata nejsou vůbec schopna trpět, ani prožívat radost, jsou to pouze jakési stroje neschopné jakéhokoli citového prožitku. Pokud by se taková námitka ukázala jako pravdivá, vyvrátila by vše, co bylo zatím Singerem argumentováno, a neměli bychom nadále žádný důvod brát na zvířata morální ohled. Jak již bylo zmíněno, s myšlenkou, že zvířata jsou pouhé nemyslicí stroje, přišel v sedmnáctém století René Descartes. Přestože je dnes většině lidem jasné, že pokud bodneme živého psa do břicha, cítí bolest, je třeba tuto námitku pro úplnost argumentu o bolesti vyvrátit.⁶²

Otázkou tedy je, zda zvířata cítí bolest. Jak vůbec můžeme vědět, že cítí bolest? Jak můžeme vědět, že cítí bolest kdokoliv jiný? Sami bolest známe, ale jisti si můžeme být pouze svou vlastní bolestí, neboť nikdy nemůžeme pocítit bolest někoho jiného. Dokonce ani neurologické záznamy z činnosti mozku, ani žádný z příznaků bolesti, jako jsou křeče nebo řev, nejsou bolest samotná, ale pouze její projevy. Singer navrhuje představit si, že skutečně neexistuje způsob, jak ověřit, zda někdo jiný pociťuje bolest. Uvádí myšlenkový experiment s blízkým přítelem, který je dokonalou replikou člověka, ačkoliv je ve skutečnosti robot neschopný cokoliv cítit. Jako správný dvojník má však projevy bolesti naučené, a tak i když žádnou bolest ve skutečnosti necítí, její projevy předstírá. Takový

---

⁶⁰ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 24.

⁶¹ Tamtéž, s. 17-37.

⁶² Tamtéž, s. 17-37.

případ je podle Singera vhodný pro filozofy, na základě prostého rozumu však není důvod domnívat se, že je náš blízký přítel robot. Máme nejlepší důvody myslet si, že má stejnou nervovou soustavu jako my a je schopen cítit bolest stejně dobře jako my. Pokud jsme přesvědčeni, že náš přítel pociťuje bolest, když se zapálenou cigaretou dotkne hřbetu ruky, nemáme sebemenší důvod pochybovat o tom, že bolest pociťují i zvířata.⁶³

Singer zdůrazňuje, že ve skutečnosti neexistuje žádný rozumný důvod, proč nepovažovat projevy bolesti u jiných tvorů za skutečné. Zvláště když existuje tolik podobných projevů bolesti, jaké známe z vlastní zkušenosti, především u tvorů nám nejbližších - savců. Tito živočichové mají navíc nám velice podobný nervový systém vykazující při bolestivém prožitku stejné reakce. Je rovněž známo, že nervový systém zvířat se vyvíjel dlouhou dobu, stejně jako náš. Navíc má bolest všech tvorů v přírodě svůj logický význam, neboť je chrání před nebezpečím. Podle Singera je tedy zbytečné pochybovat o tom, že jsou zvířata schopna trpět.⁶⁴

Existuje mnoho vědeckých publikací, které se shodují na tom, že zvířata cítí nejen bolest, ale jsou schopna prožívat i strach, úzkost a stres. Všechny tyto reakce jsou u zvířat přirozené. Některé smysly mají zvířata dokonce vyvinutější než my lidé. Mnozí ptáci mají daleko bystřejší zrak než lidé, většina šelem vykazuje skvělý sluch a mnoho dalších má například citlivější hmat nebo čich. Lepší vyvinutost zvířecích smyslů je logická, přihlédneme-li ke skutečnosti, že na rozdíl od nás se na ně musí ve volné přírodě daleko více spoléhat, především proto, že jim slouží k co nejlepšímu vnímání nepřátelského území.⁶⁵

Přesto se Singer musí vyrovnat ještě s jednou námitkou, která popírá zvířecí schopnost pociťovat bolest. Jak víme, zvířata nemají řeč, alespoň ne takovou, jakou známe u lidí, a právě skrze slovní sdělení člověk nejlépe pozná, zda druhý

---

⁶³ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 17-37.

⁶⁴ Tamtéž, s. 17-37.

⁶⁵ Tamtéž, s. 17-37.

pocit'uje bolest. Jak už ale tvrdil Bentham, schopnost mluvit je v otázce, zda mohou zvířata trpět, nerelevantní. Oporou Singerova pokusu vyvrátit námitku je i tvrzení Jane Goodallové. Ve své studii o šimpanzech *Ve stínu člověka* uvedla, že pokud jde o emoce, jsou mimojazykové signály mnohem důležitější než samotná řeč. Je známo, že mimojazykové vyjádření strachu, hněvu, vzrušení nebo překvapení a mnoho dalších projevů citů a pocitů není vlastní jenom nám lidem. Nehledě na to, že když člověk řekne, že ho něco bolí, nemusí to být nutně pravda. Ostatně velmi malé děti rovněž nepoužívají řeč k vyjádření utrpení, a přesto nepochybujeme, že když upadnou na zem a rozbřečí se, zažívají bolest (alespoň ve většině případů). Singer celou část týkající se bolesti shrnuje takto:

„Neexistují žádné spolehlivé, at' vědecké, nebo filozofické důvody, které by popíraly, že zvířata bolest cítí. Nepochybujeme-li, že ostatní lidé pociťují bolest, neměli bychom pochybovat ani o tom, že ji pociťují i ostatní tvorové.“⁶⁶

Přesto existují další rozdíly mezi lidmi a zvířaty, které komplikují otázku našeho bádání. Lidé například mohou podléhat většímu strachu a stresu, pokud se cítí dopředu ohroženi. Kdyby čistě teoreticky bylo zvykem odchyťávat místo zvířat na vědecké pokusy lidi, uvědomovali by si nebezpečí více než zvířata. Dalo by se tedy říct, že by i více trpěli. Na to je možné namítnout, že nebezpečí by si předem stejně jako zvířata neuvědomovali ani děti nebo mentálně těžce postižení lidé. Dává nám to snad oprávnění je zavírat a provádět na nich pokusy ve jménu vědy?⁶⁷

Platí to však i naopak, divoká zvířata v zajetí jen těžko pochopí, že nejsou ve skutečném ohrožení a nemají se čeho bát, nelze jim například vysvětlit, že je jejich zajetí pouze dočasné. V takovém případě prožívají stejný stres, jako když jsou v ohrožení života. Zatímco u lidí, například válečných zajatců, je možné s příslibem propuštění zmírnit strach nebo obavu z dané situace, neboť lidé

---

⁶⁶ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 30.

⁶⁷ Tamtéž, s. 32-35.

dokážou lépe chápat, co se bude v budoucnu dít. Míra utrpení u jednotlivých živočišných druhů se přesto jen těžko srovnává a Singer vysvětluje, že pro otázku našeho přístupu ke zvířatům není nijak zásadní.⁶⁸

Otázka samotného zabíjení zvířat se Singerovi jeví jako daleko komplikovanější. Především proto, že není zcela jednoznačné, jak přistupovat k životu jako takovému a jestli mají všechny životy stejnou cenu bez ohledu na živočišný druh. Singer uvádí hypotetický příklad s narozením těžce mentálně postiženého dítěte, u kterého není šance na plnohodnotný život, rozumějte život zdravého jedince. Pokud by jeho rodiče požádali lékaře, aby život dítěte ukončil, lékař by něco takového ze zákona udělat nemohl. Důvodem je, že lidé věří v jakousi posvátnost života, lépe řečeno posvátnost lidského života. Kdyby šlo o psa či šimpanze, který by měl být usmrcen, zákon by lékaři nijak nebránil. Kde se tedy bere kritérium pro to, čím život je cenný a čím méně? V tomto hypotetickém příkladu je to právě šimpanz nebo pes, který svou inteligencí převyšuje nešťastně narozené dítě. Není to však inteligence, která v tomto případě rozhoduje, je to příslušnost k určitému druhu. Znamená to tedy, že jestliže se mnozí odvolávají na posvátnost lidského života, protože lidé svou inteligencí zvířata předčí, nejedná se o nic jiného než druhovou nadřazenost. Nárok na život mají totiž jen příslušníci lidského druhu bez ohledu na konkrétní okolnosti.⁶⁹

Singer přiznává, že ne všechny životy jsou stejně cenné. Snaží se pouze vyhnout druhové nadřazenosti tím, že nebude rozlišovat, kdo má a kdo nemá právo na život na základě příslušnosti k určitému druhu. Apeluje na náš přístup k životu zvířat a říká, že bychom je neměli brát jako pouhé předměty. Přesto nezastává názor, že smrt psa znamená totéž, co smrt člověka. Podle Singera je rozhodující samotné utrpení, které je morálně neospravedlnitelné. Pokud jde o cenu života,

---

⁶⁸ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 32-35.

⁶⁹ Tamtéž, s. 32-35.

rozhodují i ostatní charakteristické rysy. Na otázku, kdy je správné bezbolestně usmrtit zvíře, proto podle Singera neexistuje konečná odpověď.⁷⁰

Celá Singerova obhajoba zvířat je založena na předpokladu, že morální ohledy by se měly brát na zájmy všech, kteří jsou dotčeni. Vychází tedy z utilitaristického základu.⁷¹ Zodpovědnost za naše činy neseme i v případech ne zcela přímých. Například za ztrátu životů divokých zvířat žijících v palmové oblasti, pokud si kupujeme výrobky obsahující palmový olej. Náš vztah ke zvířatům podle Singera stojí výhradně na postoji nadřazenosti. Existují podle něj faktické rozdíly mezi lidmi a zvířaty, přesto žádné relevantní, které by ospravedlňovaly zacházet se zvířaty bez morálních ohledů. Za činy, kterými škodíme zvířatům, zodpovídáme stejně, jako bychom škodili lidem.

Rovnost je podle Singera morální idea, nepopisuje to, jak se věci mají (fakticitu), ale to, jak by měly být a jak bychom se měli chovat. I kdyby byli Asiaté chytřejší než Afričané, morálně jsou si rovni. Důvod, proč neděláme pokusy na mentálně postižených lidech, by neměl být ten, že patří k lidskému druhu, a proto je to nepřijatelné, ale že jim to způsobuje bolest. A právě utrpení by mělo být důvodem pro zásadní změnu našeho přístupu ke zvířatům.⁷²

Jak již bylo zmíněno, Singer nepopírá rozdíly mezi lidmi a zvířaty. Naše postavení ve světě je jiné než postavení ostatních druhů, my máme na výběr a je čistě na nás, jak se budeme chovat. Šelma, co v divočině loví antilopy, na výběr nemá. Morální ohledy bychom měli brát na zvířata bez ohledu na to, zda je zvířata berou na nás, stejně tak je tomu i u dětí.

---

⁷⁰ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 17-37.

⁷¹ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. 1. vyd. Praha: Práh, 2001.

⁷² SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 17-37.

2.4 Další názory z řad filozofů

2.4.1 Odstranit utrpení zvířat nestačí

Hlavním důvodem Singerovy obhajoby zvířat bylo to, že jim způsobujeme utrpení. Z toho vyplývá, že pokud bychom utrpení odstranili, chovali bychom se správně. Znamená to snad, že zvířata můžeme dále chovat, pokud jim nebudeme působit bolest? Že chovat dobytek v příjemných podmínkách a bezbolestně ukončit jejich život nám dovoluje je dále využívat?

S takovým pohledem nesouhlasí Tom Regan, další z představitelů ochránců zvířat. Sám se považuje za jakéhosi advokáta zvířecích práv. Regan tvrdí, že pouhé odstranění utrpení a změna našeho přístupu k chovu zvířat nestačí. Pro Regana není nejpálčivějším problémem bolest, kterou zvířatům způsobujeme, ale to, že je využíváme v náš prospěch jako obyčejné zdroje.⁷³

Podle Regana je celý systém používání zvířat špatný, proto je třeba změnit jej od základu. Vytyčuje si cíle, kterými jsou zaprvé úplné ukončení využívání zvířat pro vědecké účely. Není rozdíl v tom, jestli zvíře testujeme pro kosmetické výrobky nebo pro výzkum léčby rakoviny. Tak jako tak je zvíře využíváno pro naše potřeby a to je podle Regana morálně špatně. Zadruhé je potřeba zrušit veškeré využívání zvířat v zemědělství. Mnoho těch, kteří zastávají práva zvířat, souhlasí s tím, že je třeba zamezit jejich utrpení, využití zvířat v zemědělství je pro ně však v pořádku. Kromě chovu hospodářských zvířat a pokusných laboratoří je pro Regana nepřijatelný i sportovní lov nebo cirkusy.⁷⁴

Podle Regana tedy nejsou v pořádku jen jednotlivé případy, ale chyba je v celém systému. Samozřejmě, že je špatné, že zvířata trpí nebo nějakým způsobem strádají, přesto základní chyba je v tom, že je chápeme jako pouhé prostředky.

---

⁷³ REGAN, T. *The Case for Animal Rights In Earth Ethics: Introductory Readings on Animal Rights and Environmental Ethics*, Sterba, J. P. (ed.), 2000. s. 65-66.

⁷⁴ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

Lidé podléhají iluzi, že svět je tu stvořený pro ně a existuje jen proto, aby jim sloužil.⁷⁵ Jak výstižně shrnuje Erazim Kohák:

„*Smyslem vepře je vepřová, ne život vepře, jeho radost a bolest.*“⁷⁶

Podle Regana nestačí dát hospodářským zvířatům lepší podmínky v chovu, na našem přístupu k nim se totiž nic nezmění. Můžeme o nich říct akorát to, že žili více humánně.⁷⁷

Je třeba, aby lidé nejprve změnili svá přesvědčení, pak teprve mohou změnit i své zvyky. Ve změnu musí věřit dostatek lidí, než se začnou měnit zákony na ochranu zvířat. Takovou změnu je velmi těžké uskutečnit, musí mít podporu v politice, vzdělání a hlavně v lidech samotných. Pro filozofii jsou důležité ideje s racionálním základem a podle Regana mají práva zvířat rozumný základ, nejsou jen emotivním přesvědčením.⁷⁸

Ve své knize *The Case for Animal Rights* z roku 1983 se Regan ptá na základní morální otázky. Nejprve se ptá, jak morálnímu statusu zvířat rozumí ti, kteří zavrhli jejich práva. Myslí si, že nemůžeme dělat nic, co by zvířata poškozovalo, protože k nim nemáme žádné povinnosti. Nanejvýš existuje nepřímá povinnost, například když soused ublíží vašemu psovi. Nepřímá povinnost znamená, že nijak neublížil samotnému psovi, ale vám, protože poškodil váš majetek. Takové vlastnictví živého cítícího tvora silně připomíná hrůzy otroctví, jeden z nejopovrhovanějších zločinů lidstva.⁷⁹

Někteří odpůrci práv zvířat tvrdí, že pes jednoduše nic necítí. K racionálnímu ospravedlnění tohoto hlediska bychom museli tvrdit, že ani člověka nezajímá, co se stane jeho psovi. Protože pokud ublížíme psovi, na kterém nikomu

---

⁷⁵ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

⁷⁶ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 32.

⁷⁷ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

⁷⁸ Tamtéž, s. 72-79.

⁷⁹ Tamtéž, s. 72-79.

nezáleží, zdá se vše v pořádku. Regan se snaží vysvětlit, že takovým způsobem většina lidí vnímá povinnost k domácím mazlíčkům nebo velrybám. Naše povinnost neublížit jim není založena na respektu k nim samým, ale na povinnosti neublížit těm, o které se někdo (člověk) zajímá. V tom je zásadní rozdíl mezi milovaným psem a krávou ve velkochovu. Farmářská zvířata nemají příliš zastánců, takže dokud se o jejich utrpení nikdo nezajímá, nemáme vůči nim samým žádnou povinnost.⁸⁰

Lidé se shodli na plnění nějakých pravidel, pod které se „podepsali“. Tato pravidla ale zůstávají nevýhodou pro ty, kteří se pod ně podepsat nemohou. Jednoduše, ne každý se může na tvorbě pravidel podílet. Navíc jen to, že se na pravidlech shodne většina, ještě neznamená, že jsou morálně v pořádku. Pro Regana je důležité, abychom měli přímou povinnost ke zvířatům, takovou, jakou máme k lidem.⁸¹

Jednou z variant, které Regan nabízí, je tzv. *kruto-vlídlný pohled*. Znamená to, že máme ke zvířatům přímou povinnost být k nim milí a nebýt k nim krutí. Přesto takové stanovisko pokulhává ve své motivaci. Můžeme být například rasisté a být vlídlní pouze ke svému druhu. Krutost je brána jako špatná, přesto se jí můžeme v rámci našeho rasistického přesvědčení dopustit, například tím, že budeme zastávat svůj druh.⁸²

V tom případě Regan nabízí *utilitaristickou teorii* zakládající se na principu rovnosti. Tato Singerem a mnohými dalšími zastávaná teorie říká, že jsme si morálně rovni bez ohledu na barvu kůže, pohlaví, národnost nebo příslušnost k určitému živočišnému druhu. Bolest je důležitá u každého stejně. Utilitarismus je založen rovněž na principu užitečnosti, což znamená, že bychom měli jednat tak, aby naše jednání přineslo nejlepší poměr uspokojení k frustraci pro všechny

---

⁸⁰ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

⁸¹ Tamtéž, s. 72-79.

⁸² Tamtéž, s. 72-79.

zúčastněné. Morální povinnost podle Regana leží tam, kde vybereme raději jedno jednání před druhým a své jednání zdůvodníme. Oproti tomu *egalitarismus* (česky *rovnostářství*) říká, že na zájmu každého záleží stejně rovně. Přestože utilitarismus hovoří o rovnosti, nezajímá se o jednotlivce. Podle utilitarismu by bylo správné zabít stařenku a zděděné peníze rozdat dětem v sirotčinci, protože jde o nejlepší vyvážení radosti a frustrace co největšího počtu lidí. Přesto se jeví zabití stařenky nemorální. Právě pro tuhle krutost utilitaristická myšlenka selhává a je třeba nalézt jiný přístup.⁸³

Regan zastává názor, že jako jednotlivci máme vlastní hodnotu, stejně jako kdokoliv jiný bez ohledu na rasu, pohlaví nebo náboženství. Vrah i intelektuál mají svou vnitřní hodnotu a nezáleží tedy na jejich užitečnosti ke společnosti. V rámci tohoto názoru již není správné zabít stařenku pro užitek jiných. Přestože zvířata postrádají mnoho lidských schopností, nemůžeme říct, že mají nižší vnitřní hodnotu. Lidé jsou vědomé bytosti; cítí, věří, očekávají a touží, ale hlavně zakouší a to z nich dělá to, čím jsou. Stejně tak musíme pohlížet na zvířata. Stejně jako lidé mají zájem na svém vlastním životě. Jsou to prožívající bytosti s vlastní hodnotou.⁸⁴

S touto myšlenkou mnozí nesouhlasí a Reganovi namítají, že vlastní hodnotu má pouze člověk. Co nás tedy vede k tomu, že jen lidé jsou tím správným druhem? Co je základem pro to, že máme (podle mnohých) vyšší vlastní hodnotu než zvířata? Je to snad míra inteligence, autonomie nebo rozumu? O mentálně těžce postižených dětech takto neuvažujeme, přestože nedosahují inteligence mnohých druhů zvířat. Podle Regana je vnitřní hodnota u všech živých bytostí stejná. Jde především o to, že zvířata mají stejně jako lidé zájem na svém životě

---

⁸³ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

⁸⁴ Tamtéž, s. 72-79.

a zakoušejí zkušenosti. To je důvod, proč jsou hodnotná sama o sobě a proč si zaslouží náš respekt.⁸⁵

Stejně jako Singer i Regan tvrdí, že práva zvířat mají stejný základ jako lidská práva. Vznikají na základě principů rovnosti, stejně jako například hnutí za práva žen.

Využívání zvířat pro naše nejtriviálnější potřeby je podle Regana neospravedlnitelné. Základním problémem je náš přístup. Zvířata jsou ve vědě i v zemědělství brána jako zdroje, jejich hodnota je měřena užitečností pro lidi. Ve velkochovech, kde hospodářská zvířata zažívají mnohé útrapy, nejde o samotné utrpení, ale o naše přesvědčení. Musí se změnit nejprve to, abychom mohli následně ke zvířatům přistupovat s respektem a dbali na jejich potřeby. Regan tvrdí, že nestačí zamezit jejich utrpení, dát jim větší klece, zajistit lepší životní podmínky, musí se změnit celý systém zacházení se zvířaty a celý náš přístup.⁸⁶

Změnu nezpůsobí naše řeči, ale jednání. Je třeba zapojit nejen rozum, ale i srdce, které volá po ukončení utrpení a změně našeho zacházení se zvířaty. Změna si žádá překonání našich zvyků. Každá nová vize musí čelit nejprve posměškům, pak diskuzím a nakonec může být přijata. Přijetí podle Regana vyžaduje náš rozum i srdce, protože osud zvířat je v našich rukou.⁸⁷

Přestože snaha o to, zlepšit náš přístup ke zvířatům, se šíří, stále je proces osvobození zvířat v počátcích. Americký biolog Mark Bekoff ve své knize *Na zvířatech záleží* napsal:

„V rámci snahy lépe poznat světy zvířat potřebujeme prostudovat spoustu různých živočišných druhů. Nesmíme zavírat oči, nesmíme se bát, co by mohlo

---

⁸⁵ PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. s. 72-79.

⁸⁶ Tamtéž, s. 72-79.

⁸⁷ Tamtéž, s. 72-79.

vyjít najevo o zvířecím vědomí, inteligenci a schopnosti trpět a pociťovat bolest. Nemůžeme se stále dívat na zvířecí utrpení s odstupem. Nemůžeme vytrvale dělat, že nevidíme, jak světu kolem sebe neustále ubližujeme... Nejvíce se obávám, že když budeme snahy o ukončení zneužívání a týrání zvířat oddalovat a nepřijmeme včas přísná restriktivní opatření a legislativní úpravy, dojde k mnohem závažnějším a nevratným škodám.“⁸⁸

2.4.2 Co mají společného zvířata a genderová a rasová diskriminace

Peter Singer není jediný, kdo upozorňoval na podobnost mezi naším přístupem ke zvířatům a rasismem či sexismem. Podrobněji se touto paralelou zabývá britská filozofka Mary Midgley, která ve své knize *Animals and Why They Matter* z roku 1983 pátrá po základech našeho vztahu ke zvířatům. Srovnává postavení zvířat vedle lidí s postavením otroků či žen v minulosti. Status žen, otroků a zvířat si je podobný právě svou historií. Mnozí slavní filozofové ztráceli veškeré morální hodnoty, když se vyjadřovali o utlačovaných skupinách, například když se Aristoteles vyjadřoval o tehdejších otrocích. Také Hume nebo Kant ztráceli svůj smysl pro morálku a jen opakovali zažitá klišé, když se zmiňovali o ženách.⁸⁹

V minulosti byly ženy brány v úvahu pouze v souvislosti s muži, respektive povinnosti žen a mužů neměly stejnou váhu. Ženy měly vždy stát při svém manželovi, měly plnit jeho přání a pokud možno se nijak nepodílet na společenském životě. Žena byla brána jako slabší po fyzické i psychické stránce.⁹⁰

Problém genderové nerovnosti nespočívá jen v politickém životě žen, ale také v jejich symbolice. Ženy byly diskriminovány, protože jim byly mnohdy přisuzovány nadpřirozené schopnosti; byly považované za anděly nebo naopak čarodějnice. Podobně tomu bylo i s některými zvířaty, kterým lidé přisuzovali

---

⁸⁸ BEKOFF, M. *Na zvířatech záleží: Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem*. s. 179-180.

⁸⁹ MIDGLEY, M. *Animals and Why They Matter*. s. 74.

⁹⁰ Tamtéž, s. 74-75.

určitou symboliku. Šelmy jako lvi nebo vlci byli považováni za stvůry, které loví v lesích zvěř pro zábavu. Dokonce vyobrazení samotného ďábla bylo napůl zvířecí.⁹¹

Symbolika, kterou jednotlivým zvířatům přisuzujeme, je spjata s emocemi, které v nás vyvolávají. Ostatně určitou symboliku jim přisuzujeme dodnes. Midgley cituje veterináře, který tvrdí, že zvířata používaná v biomedicínských výzkumech by neměla být považována za pouhá zvířata, ale spíše za normalizované nástroje biologického výzkumu. Znamená to, že jsme zvířatům přisoudili novou symboliku zbavenou veškerých emocí? Midgley upozorňuje, že o emoce tady nejde. Nekritizuje to, že veterinář zbaven veškerých pozitivních emocí vůči zvířatům prohlašuje, že zvířata jsou jen nástroje, kritizuje faktické utrpení zneužívaných živých bytostí.⁹² Například pták může být jen stěží považován za pouhý stroj. Nikdo ho nevyrobil. To, na co se podle Midgley zapomíná, je vědomí zvířat. U lidí bereme vědomí automaticky v potaz, zatímco u zvířat nikoliv, přitom je to něco, co nelze ignorovat.⁹³

Podobnost v diskriminaci žen s diskriminací zvířat najdeme už v předchozí kapitole, kde se Peter Singer snaží doložit, že stojí na stejném základu, tedy že popírají základní principy rovnosti. Stejně tak Mary Midgley shledává paralelu mezi sexismem a druhovou nadřazeností. Ženy byly vyřazeny z možnosti mít lidská práva jednoduše proto, že jsou to ženy. Zvířatům jsou upírána práva proto, že přísluší k určitému živočišnému druhu. V obou případech jde o diskriminaci jedné skupiny druhou skupinou. Genderová, rasová i druhová diskriminace zakládá svůj postoj na vnější rozdílnosti jednotlivých skupin, což odporuje základním morálním principům rovnosti.⁹⁴

---

⁹¹ MIDGLEY, M. *Animals and Why They Matter*. s. 75-79.

⁹² Tamtéž, s. 80.

⁹³ MIDGLEY, M. *Animals and Why They Matter*. Athens: University of Georgia Press, 1983.

⁹⁴ Tamtéž, s. 83.

2.4.3 *Etika úcty k životu*

Proti zažitému antropocentrismu stojí v ekologické etice biocentrismus, směr, který vychází z myšlenky, že všechen život má svou hodnotu a smysl. Albert Schweitzer tento etický směr vytvořil v první polovině dvacátého století pod názvem *filozofie úcty k životu*. Přestože se může zdát takový název v dnešní době nepatřičný, Schweitzerův odkaz žije v ekologické etice dál, neboť se stal inspirací pro mnoho následujících filozofů, kteří dále rozvinuli myšlenku úcty ke všemu živému.⁹⁵ Následující kapitola se věnuje biocentrickým myšlenkám Alberta Schweitzera a jeho pokračovatele a kritika Paula Taylora.

Hlavní Schweitzerovou motivací nebyla záchrana zvířat, ale snaha být dobrým člověkem; konat dobro a ne zlo. Svě myšlenky začíná kritikou Descartova východiska, že nezpochybnitelným základem všeho dalšího je existence vlastního vědomí. Podle Schweitzera je však úplným začátkem vědomí, že máme život a chceme žít stejně jako všechen ostatní život kolem nás.⁹⁶ Z etického hlediska je si vše, co žije, rovno. Prvotním vědomím živého je touha žít, což je zároveň smyslem každého života. Filozofie už se snažila o výklad celku světa, ale není toho schopna, a tak je třeba začít někde jinde – od životního názoru.⁹⁷

Schweitzerova etika úcty k životu vyplývá z předpokladu, že je třeba mít úctu ke každému životu bez výjimky, protože každý život má hodnotu. Je tedy dobré život chránit a milovat a špatné ho ničit. Takové pravidlo se v etice dříve objevovalo ve vztahu lidí k lidem. Pro Schweitzera je ale dobrým člověkem ten, kdo si váží života bez ohledu na živočišný druh. Je přesvědčen, že přijde den, kdy se bude lidstvu zdát neuvěřitelné, jak bylo kruté.⁹⁸

---

⁹⁵ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda: Proč brát morální ohledy na přírodu?* s. 98.

a CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

⁹⁶ SCHWEITZER, A. *Civilization and Ethics*. London: A. & C. Black, 1923.

⁹⁷ Alberta Schweitzera cituje Marie Skýbová v *Etice a přírodě*, s. 98-99.

⁹⁸ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 88.

Přestože denně umírá mnoho lidí i zvířat, vždy je eticky správné zachránit alespoň jednoho z nich, neboť pro ten konkrétní život to má smysl. Na každém záleží. Životní názor založený na snaze pomáhat druhým vyplývá z pochopení skutečnosti, že jednotlivé vůle k životu se střetávají. Erazim Kohák shrnuje Schweitzerovo pojetí etiky slovy:

„*To základní, to důležité a to dostatečné je, že někdo koná dobro.*“⁹⁹

Přesto ve výkladu Schweitzera existují jisté nejasnosti. Není například schopen zodpovědět otázku existence zla ve světě. Vzhledem k tomu, že má každý život zájem na tom žít v harmonii se vším životem, přítomnost zla ve světě je pro něho záhadou. O tom, že se Schweitzer nikdy nesnažil své myšlenky racionálně podložit, svědčí i tvrzení, že myšlení by se nemělo pouštět do etického výkladu světa.¹⁰⁰

Na etiku úcty k životu navázali mnozí filozofové. Jedním z nich, který ji zároveň podrobil kritice a upravil tak, aby stála na čistě rozumových argumentech, nikoli na citovém souznění s okolním světem, byl Paul Taylor. Ve své knize *Respect for Nature* z roku 1986 se etiku úcty k životu pokusil zasadit do přísně filozofických pojmů a systematického celku.¹⁰¹

Taylorova etika vychází z Kantových zásad. Soustava pravidel osobnosti i pravidel jednání nemůže být odvozena z naší náklonnosti nebo lásky k přírodě, která vyplývá z lidské přirozenosti. Musí být odvozena z čistě bezpodmínečné úcty k přírodě, z toho, co Kant nazval pojmem úcty k morálnímu zákonu. Taylor svou etiku zakládá na čistě rozumových důvodech, které tak zákonitě platí pro všechny rozumové bytosti. Odmítá důvody postavené na intuici či osobní sympatii, takové důvody podléhají náhodnosti světa, tudíž nejsou závazné. Vzhledem k tomu, že Taylor zastává biocentrismus, je pro něj správné mít

---

⁹⁹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 89.

¹⁰⁰ SCHWEITZER, A. *Etika úcty k životu* In *Závod s časem*, Kohák, E., Kolářský, R., Michal, I. (eds.), s. 22.

¹⁰¹ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda: Proč brát morální ohledy na přírodu?* s. 99.

morální závazky nejen k lidem, ale ke všem tvorům, neboť všichni tvorové mají svou hodnotu.¹⁰² Erazim Kohák v *Zelené svatozáři* cituje Taylora:

„Každý zastávce zvířat musí opětovně čelit otázce: čemu je takový bobr dobrý? Snad nejpádnější odpověď by byla otázkou: čemu jste dobrý vy? Připadá nám samozřejmé, že člověk nemusí být dobrý k ničemu, že má hodnotu o sobě, hodnotu sobě vlastní. To však platí o všech bytostech, nejen o lidech. Formálně vzato, jen proto, že chce žít, protože se dovede radovat a hrozí se utrpení a zániku, je život každé bytosti dobrem pro ni samou, a tudíž dobrem zcela nezávisle na čemkoliv jiném. Zcela bez ohledu na naše sympatie nebo antipatie, všechno, co žije, má své vlastní dobro, dobro o sobě – a zasluhuje si úctu.“¹⁰³

Z tohoto rozšíření vlastní hodnoty z lidí na všechny tvory vyplývá, že každá bytost je hodna ohleduplného zacházení a to na základě rozumových, nikoli citových důvodů. Jelikož je ohleduplnost odvozena z rozumové úcty k přírodě, která nevyplývá z žádné jiné etické zásady, ale je sama základem etického myšlení, splňuje kantovský požadavek kategorické platnosti i požadavek univerzálnosti. Podle Taylora vychází etické zásady našeho jednání s okolním světem a jeho obyvateli z úcty k přírodě.¹⁰⁴

Při bližším zkoumání etiky úcty k životu je také nutné odpovědět na otázku, co je to biocentrismus. Mezi lidmi většinou vzbuzuje dojem jakési přehnané lásky k přírodě a zvířatům nebo dokonce přesvědčení, že zvířata jsou výše postavena než lidé. Paul Taylor vysvětluje, co je to biocentrismus, pomocí čtyř upřesňujících tezí.¹⁰⁵

Prvním biocentrickým přesvědčením je, že lidé jsou stejnými členy komunity života jako jakýkoli jiný tvor. Takové přesvědčení předpokládá rovnost mezi lidmi a ostatními živočišnými druhy. Člověk má právo na své místo na Zemi,

---

¹⁰² TAYLOR, P. *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. s. 3, 99-100, 169.

¹⁰³ Paula Taylora cituje Erazim Kohák v *Zelené svatozáři*, s. 91.

¹⁰⁴ TAYLOR, P. *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. s. 169.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 99-100.

ale nejedná se o právo předností. Každý má právo na vše, co jeho bytí vyžaduje. Přestože je člověk výrazně odlišný, neodpoutal se za celou svou existenci od živočišné podstaty. Navzdory technickému pokroku a všem našim výjimečným schopnostem nakonec stejně podléháme přírodním zákonům a přírodu potřebujeme stejně jako ostatní živočichové. Nezapomínejme tedy, že nejsme privilegovaná skupina, ale jen jedni z obyvatel naší společné Země, o kterou je třeba se starat, neboť bez ní není života.¹⁰⁶

Další biocentrická myšlenka je, že chod Země a života na ní je ovlivněn vzájemnými vztahy. Země je celistvý živý organismus, který je spojen vazbami. Jednoduše řečeno, každá akce má své reakce. Jedním činem ovlivním chod všeho ostatního. To, že jezdím autem, není čistě moje věc, ale ovlivním tak například životní prostředí, mohu dokonce srazit divoké zvíře, navíc vytvořené silnice, které pro auto využívám, podstatně změnila ráz krajiny. Nezatěžovat životní prostředí svou vlastní sobeckou pohodlností, to je etický přístup, neboť na každém životě záleží.¹⁰⁷

Třetím přesvědčením biocentrismu je, že každý tvor má svou hodnotu, která vyplývá jen z toho, že je. Samotné bytí je tedy hodnotné, ať se jedná o bytí jakéhokoliv tvora.¹⁰⁸

Posledním přesvědčením je, že lidé nejsou nijak nadřazeni ostatním živým tvorům. Naše přesvědčení o hierarchii, ve které stojí člověk nad ostatním životem, je antropocentrického základu. Jak už říkal Peter Singer a další zastánci zvířat, rozdílnost v inteligenci, dovednostech, vzhledu a podobně je pouze odlišnost, nikoli projev nadřazenosti či podřazenosti. Naše bezohlednost vyplývá z naší krátkozrakosti a zaslepenosti vlastními zájmy. Uvědomit si rovné právo na život na Zemi by mělo být základem pro změny v našem přístupu k ostatnímu životu. Neznamená to přisuzovat kuřatům volební právo, znamená

---

¹⁰⁶ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 92.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 92-93.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 93.

to neupírat nikomu právo na jeho dobro, na to, aby mohl plně prožít svůj život, protože každý má právo na život.¹⁰⁹

3 Zvíře jako produkt

3.1 *Velkochovy*

3.1.1 *Úvodní slovo k chovu hospodářských zvířat*

Z teoretické části je třeba přejít k té praktické, respektive k popisu toho, jak jsou dnes zvířata využívána. Industrializace chovu hospodářských zvířat je relativně nový fenomén. Ve Spojených státech se velkochovy začaly šířit v meziválečném období, do zbytku světa se tento trend rozšířil až po druhé světové válce. Podle Stanislava Komárka to byly právě praktiky vyhlazování v nacistických táborech, které lidi inspirovaly pro masové chovy zvířat.¹¹⁰ Paralel mezi koncentračními tábory a dnešními velkochovy si všiml nejméně jeden myslitel. Někdo by mohl namítnout, že srovnání nacizmu s dnešním zacházením se zvířaty je znevažování lidského utrpení během druhé světové války. Taková námitka by vycházela z přesvědčení, že lidský život je cennější než zvířecí. O tom by se dalo diskutovat. Pokud by byla naším kritériem cenného života inteligence, proč děláme pokusy na zvířatech a ne na těžce mentálně postižených lidech, kteří v některých případech nedosahují inteligence pokusných zvířat? Mentálně postižení lidé totiž patří k nadřazenému druhu, navíc z křesťansko-židovské tradice vychází myšlenka, že lidský život je posvátný. Nejde ale o to, čí život je hodnotnější, jde o to, že pokud někdo trpí a my jsme toho svědky, neexistuje pro to žádné morální ospravedlnění. Srovnáním s rasovou, náboženskou nebo genderovou diskriminací se snažím ukázat, že utlačovat nějakou skupinu pouze na základě vnější faktické rozdílnosti (rasa, pohlaví, živočišný druh) je proti základním principům rovnosti. Ale o tom bylo již více psáno v kapitole o druhové nadřazenosti.

---

¹⁰⁹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 93-94.

¹¹⁰ KOMÁREK, S. *Ochlupení bližní: Zvířata v kulturních kontextech*. s. 240.

Nespornou výhodou industriálních velkochovů je snížení ceny živočišných produktů. Musíme se ale ptát, za jakou cenu? Veřejnost považuje velkochovy za nezbytné. Podle Komárka není pochyb o tom, že jednou bude fenomén velkochovů řazen vedle inkvizice nebo zmíněných koncentračních táborů.¹¹¹

Řešení tristních podmínek velkochovů je více, například zpřísnění regulí chovu v rámci myšlenky životní pohody zvířat neboli welfare. Od šedesátých let je na problém pořád více upozorňováno a situace se začíná pomalu zlepšovat. Přesto například v rámci přísného liberalismu by byla ekonomicky obhájitelná dětská práce nebo levnější maso. Stejně jako se v historii pomalu budovala lidská práva, pomalu se budou vytvářet jakákoli práva zvířat. Představy slípek, které si spokojeně zobou zrní na dostatečně velkém plácku půdy, mohou být přehnaně optimistické, nicméně tento trend do budoucna nelze vyloučit.¹¹²

Zvláště ožehavé je téma zneužívání mláďat. Podle Komárka jsou všechny velkochovy pro maso, mléko a vejce nejbrutálnějším vykořisťováním a zneuctěním mateřských principů v dějinách. Především pokud jde o brutální odebírání telat od matek v mléčném průmyslu. Třeba budou jednou i tyto praktiky jen ošklivou minulostí.¹¹³

3.1.2 Velkochovy podrobně

Jaká je naše konkrétní představa o zvířecích farmách? A přemýšlí nad nimi běžný spotřebitel živočišných výrobků? Většinou jsou idylické představy o chovu na hony vzdálené kruté realitě. Dnes ale farmáři už dávno nejsou obyčejnými venkovany chovající dobytek. Vlivem velkých korporací a pásové výroby se zemědělství změnilo v obchod. Proces začal zhruba před padesáti lety, kdy nad chovem zvířat, který měli dříve v rukou samotní farmáři, získaly kontrolu velké společnosti.¹¹⁴

---

¹¹¹ KOMÁREK, S. *Ochlupení bližní: Zvířata v kulturních kontextech*. s. 241.

¹¹² Tamtéž, s. 241-242.

¹¹³ Tamtéž, s. 242-243.

¹¹⁴ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 107-108.

Produkcí živočišných výrobků začalo ovládat množství velkých firem, malé farmy buďto zanikly nebo se musely přizpůsobit trendům velkovýroby. S vidinou zisku se tak z mnoha firem, které neměly se zemědělstvím nic společného, staly velkochovatelé. Singer uvádí, že běžné živočišné produkty, které si lidé kupují v obchodech, mohou pocházet například z chovů autodopravce Greyhound nebo od pojišťovny John Hancock Mutual Life Insurance. Tyto společnosti investovaly do výkrmů a chovu krůt a dobytka za účelem velkého zisku.¹¹⁵

Ve jménu co největšího zisku jsou v chovech uplatňovány metody snižující ztráty a zvyšující produkci. Proto se z malých chovů staly velkochovy, které mají formu velkovýrobních továren. Se zvířaty je zacházeno jako s mechanismy, z nichž je třeba vyprodukovat finančně nejvýhodnější masné výrobky. Využívány jsou všechny inovace, které dokáží snížit výslednou cenu masa, samozřejmě bez ohledu na život a utrpení samotných zvířat. Pokud existují opatření proti špatnému zacházení se zvířaty, jedná se většinou o opatření, která jsou výhodná pro chovatele:

„Farmářům se někdy doporučuje, aby nepoužívali praktiky, při nichž zvířata trpí, protože za takových podmínek tolik nepřiberou na hmotnosti; a také jsou vybízeni, aby se zvířaty na jatkách nejednali hrubě, protože pohmožděné maso má menší cenu; ale myšlenka, že zvířata by se neměla chovat v nevhodných podmínkách jenom proto, že to samo o sobě není správné, se zde neobjevuje.“¹¹⁶

Singer cituje Ruth Harrisovou, která na toto téma uvedla, že krutost je přiznána jenom tam, kde končí ziskovost.¹¹⁷

První druh, který začal být využíván ve formě velkochovu, byla drůbež. Kuřata jsou na velkofarmách zavírána do hal na malém prostoru, krmivo je uzpůsobeno

---

¹¹⁵ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 107-108.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 109.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 109.

tak, aby zvířata vyrostla za krátkou dobu a málo peněz. Světlo v halách, které často nemají okna, je regulováno podle toho, jaký má vliv na nabírání hmotnosti kuřat. Přirozená délka života kuřat je asi sedm let, na porážku však chodí ve věku sedmi týdnů. Na konci jejich krátkého života váží asi dvě až dvě a půl kilogramu, při čemž je jejich životním prostorem čtyři sta padesát metrů čtverečných. V důsledku stresu vyvolaným podmínkami dochází k častým projevům agresivity, v rámci které se kuřata vzájemně napadají a někdy i požírají. Je prokázáno, že agresivitu tlumí šero, takže kuřata prožívají poslední dny svého života převážně ve tmě. Projevy agresivity nejsou u drůbeže přirozené, jsou vyvolány žalostnými životními podmínkami na velkofarmách.¹¹⁸

Opatření proti vytrhávání peří a napadání ostatních kuřat, které je pro farmáře nežádoucí, neboť snižuje zisk z masa, je například odstraňování zobáků. Dříve byly pro tento účel používány opalovací lampy, dnes se používají rozpálené nůžky, které fungují podobně jako gilotina. Vzhledem k rychlosti, jakou jsou zobáky uštipovány (asi patnáct ptáků za minutu), dochází k nepřesným řezům a poraněním zvířat:

„Příliš horké čepele mohou způsobit puchýře v ústech. Chladné nebo tupé čepele mohou způsobit vznik masitých kulovitých výrostků na konci dolní čelisti. Takové novotvary jsou velice citlivé.“¹¹⁹

Existuje mnoho případů spálených nozder a těžkého zmrzačení, které zvířatům způsobují akutní, ale i chronickou bolest. Dokonce i v případě, že je zákrok proveden správně, jedná se o velice bolestivou proceduru. Mezi zobákem a kostí je totiž vrstva citlivé měkké tkáně připomínající lůžko lidského nehtu. Odstranění zobáku je bolestivé nejen v okamžiku řezu, ale pravděpodobně po celý zbytek života kuřat.¹²⁰

---

¹¹⁸ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 107-118.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 113.

¹²⁰ Tamtéž, s. 107-118.

Farmářské časopisy se dokonce pyšní tím, že jeden člověk je schopný se postarat o šedesát až sedmdesát tisíc brojlerů. Přitom „starat se“ neznámá ve velkochovech to, co si člověk pod tímto pojmem běžně představí. Zvířata nejsou nijak kontrolována, pokud je nějaké zraněno nebo zabito, je výhodnější to tak nechat a neplatit další zaměstnance, kteří by se o drůbež skutečně starali.¹²¹

Další možná příčina smrti kuřat je udušení. Kuřata dýchají po celý svůj život (kromě převozu na jatka) jen vzduch uvnitř chovné haly, který je plný čpavku z jejich vlastních výkalů. Výpadek proudu by v drůbežárně způsobil zastavení ventilace a tedy okamžité udušení všech zvířat. Udusit se ale drůbež může i prostým umačkáním. Životními podmínkami narušená psychika zvířat může vést k panickému chování a snaze uniknout, při které hrozí utlačení. Před samotnou porážkou mohou zvířata umřít také na často se vyskytující nemoci. Přesto mnohdy není známo, proč relativně zdravá kuřata kolabují a umírají. Jedno z vysvětlení příčin náhlé smrti je příliš rychlý růst, který mimo jiné způsobuje zmrzačení a deformaci. Jak již bylo zmíněno, dokonce samotný vzduch v halách ohrožuje zdraví zvířat. Přestože je v drůbežárnách používána ventilace, vzduch je plný čpavku, prachu a mikroorganismů, které poškozují plíce kuřat i chovatelů. Nečisté prostředí často vede ke vzniku vředů na pařátech, puchýřů na hrudníku a hlezenních popálenin.¹²²

Přesun drůbeže na porážku není o nic příjemnější zážitek. Zvířata zvyklá na polotmu se najednou setkají s denním světlem. Nejprve jsou nešetrným způsobem nacpána, někdy naházena, do přepravek. Poté jsou převezena na místo porážky, cesta je často dlouhá a podmínky nesnesitelné – žádná voda, extrémně stísněný prostor, příliš horký nebo studený vzduch. Tyto metody praktikované při velkém chovu kuřat se postupně začaly uplatňovat i na ostatní drůbež.¹²³

---

¹²¹ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 107-118.

¹²² Tamtéž, s. 107-118.

¹²³ Tamtéž, s. 107-118.

Lépe na tom nejsou ani slepice chované pro snášení vajec. Singer cituje některé americké a britské farmáře vyjadřující se o slepicích jako o strojích na výrobu vajec:

„Cílem produkce vajec je vydělat peníze. Pokud na něj zapomeneme, zapomněli jsme na podstatu věci.“ ... „Moderní nosnice je konec konců pouze velice účinný stroj na přeměnu surového materiálu – krmiva – na finální produkt – vejce, samozřejmě bez nároků na údržbu.“¹²⁴

Chov nosných slepic a brojlerů se v mnohém shoduje. I slepicím jsou ořezávány zobáky, ale vzhledem k tomu, že žijí déle než kuřata, většinou podstupují proceduru dvakrát. Na začátku chovu se zvířata rozdělí na slepice a kohouty, kteří jsou později likvidováni jako odpad. Nelze přesně uvést kolik takových kohoutků končí v drtičce, ze které se stanou krmivem pro další drůbež, neboť neexistují přesné záznamy, jistě se ale jedná o nezanedbatelné množství. Nosné slepice jsou dnes téměř výhradně chované v klecích, manipulace s nimi je brutální, dochází k mnoha zraněním, například zlomeninám končetin nebo poškozením hlavy.¹²⁵

Drůbež je chována v rámci myšlenky co největšího výtěžku za co nejkratší dobu. Ačkoli byly dříve slepice chované po jedné, dnes se do klece dává slepic více. Krmeny jsou z automaticky zásobeného korýtka, které vede podél klecí. Slepice jsou nucené trávit svůj život na šikmých drátěných podlahách, protože jedině tak se vejce skutálí k vnější straně klece a je možné jej pohodlně buď ručně, nebo pomocí stroje sebrat. Protože si nosnice nemohou brousit drápy o pevnou podlahu, pařáty jim přerůstají a dochází k poranění. Existují případy, kdy se pařáty do drátů zapletou a maso na pařátech potom sroste s klecí.¹²⁶

---

¹²⁴ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 118.

¹²⁵ Tamtéž, s. 118-134.

¹²⁶ Tamtéž, s. 118-134.

Jak ve Velké Británii, tak ve Spojených státech existují zákony na ochranu zvířat. Ty se ale nevztahují na zvířata chovaná pro jídlo. Peter Singer však popisuje chov tak, jak vypadal v době vydání knihy *Osvobození zvířat*. Později se v některých zemích životní podmínky zvířat chovaných pro maso zlepšily, přesto stále existuje mnoho případů absolutního selhání lidskosti ve vztahu k těmto bezbranným tvorům. Navíc přestože jsou vydávány zákony nařizující minimum životního prostoru nosnic, náhodné kontroly ukazují, že zákony bývají farmáři hrubě porušovány. Jejich klece například splňují předepsané rozměry, na místo jedné slepice je však do nich umístěno slepic několik.¹²⁷

Život slepic je neúnosný nejen po stránce fyzické, ale také po stránce psychické. Nesnesitelné podmínky, ve kterých jsou slepice nuceny strávit svůj předem určený krátký život, vedou k velkému stresu. Ten se stejně jako u brojlerů projevuje zvýšenou agresivitou a kanibalismem. Každý živý tvor má silný pud sebezáchovy, přesto deset až patnáct procent slepic z velkochovů umírá nikoliv na konkrétní nemoc, ale ze stresu z života v kleci.¹²⁸

Nejvíce inteligentní zvířata chovaná pro maso jsou prasata. Nejen že v podmínkách velkofarem trpí stresem stejně jako drůbež, ale vědecké výzkumy potvrzují, že prasata se v chovech velice nudí a tím jsou popřeny jejich přirozené pudy. Jejich činnost se omezuje na žraní krmiva a spaní v prostoru, kde mohou jen stát nebo ležet. Stres opět vyvolává zvýšenou agresivitu, která se u prasat projevuje vzájemným okusováním ocásků. Proti tomuto „zlovyku“ farmáři bojují tím, že zvířatům ocásky ořezávají. Ve Spojených státech se odstraňování ocásků – bez umrtvení, neboť to by znamenalo vyšší výdaje – stalo běžnou praxí. Rána mnohdy silně krvácí, což přiláká další prasata a ta začnou do krvácejícího prasete ještě více kousat.¹²⁹

---

¹²⁷ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 118-134.

¹²⁸ Tamtéž, s. 118-134.

¹²⁹ Tamtéž, s. 118-134.

Situace se zhoršuje s trendem vytlačování malých rodinných farem velkými společnostmi, které prahnou po velkém zisku. Při velkochovu prasat dochází kvůli nevhodným podlahám také k poranění nohou. Singer cituje jednoho z amerických výrobců vepřového, který svým přístupem situaci vystihuje:

„Nejsme placeni za zvířata se zdravýma nohama, ale za kilo masa.“¹³⁰

Prasata se začínají čím dál více chovat v klecích jako drůbež. Projevuje se u nich řada vnějších i vnitřních fyzických poranění, o psychickém stavu nemluvě. Prasnice jsou nuceny mít selata častěji než je pro ně přirozené, navíc jsou pomocí nových technik, například superovulace, upravovány tak, aby rodily větší množství selat. Téměř celý svůj život stráví v prostoru, kde se nemohou ani otočit. Kdybychom dělali to, co na velkofarmách děláme prasatům, srovnatelně inteligentním psům, čelili bychom hrozbě trestního stíhání za týrání zvířat. Pes má totiž jako domácí mazlíček pro člověka diametrálně odlišnou hodnotu než prase, jehož význam se omezuje na porci vepřového na talíři.¹³¹

Jedním z nejkrutějších příkladů využívání zvířat ve velkochovech je „výroba“ telecího. Mladá telátka jsou žádaná pro své měkké světlé maso. Aby se docílilo delší životnosti takto žádaného masa, musí se telata chovat v nepřirozených podmínkách.¹³²

„Kdyby se nechávala růst venku, běhala by po loukách a jejich svaly by ztuhly a telata by také spalovala příliš mnoho kalorií, které by chovatel musel nahradit drahým krmením. Také by jedla trávu a jejich maso by ztratilo světlou barvu čerstvě narozených telat.“¹³³

Telata jsou proto ihned po narození zavírána do malých kotců a přivazována řetězem, aby se v kotci nemohla otočit (později vyrostou do velikosti, která jim

---

¹³⁰ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 135.

¹³¹ Tamtéž, s. 135-140.

¹³² Tamtéž, s. 135-140.

¹³³ Tamtéž, s. 140.

sama znemožňuje otočení). Jsou krmena vysokoproteinovým krmivem, které zajistí, aby mělo jedno tele až sto osmdesát kilogramů namísto přirozených čtyřiceti. Cílem farmářů je získat co největší tele za co nejkratší dobu a zachovat měkkost a světlost masa, aby byly uspokojeny požadavky zákazníka. Vzhledem k poptávce po telecím mase se tak jedná o výnosný podnik.¹³⁴

Aby se docílilo přijímání co největšího množství potravy, není telatům podávána voda, takže krmivo se stane jediným zdrojem tekutin. Jejich žízní navíc napomáhá vysoká teplota, která je v budovách udržována. Výsledkem je nadměrné pocení a dehydratace, takže tele se při další várce krmiva zase přejí. Stejně jako u ostatních zvířat ve velkochovech dochází i u telat ke vzniku různých psychických poruch způsobených extrémními životními podmínkami.¹³⁵

Velkofarmy neznamenaají pouze zneužívání zvířat pro maso, zahrnují rovněž chov pro mléko. Z dojných krav se dělají stroje na mléko, kterým se odebírají telata hned po narození, také dochází k mnoha úpravám těla zvířete a způsobu stravování, aby se zvýšila produkce mléka. Životní podmínky dojných krav jsou stejně nevhodné jako podmínky ostatních hospodářských zvířat.¹³⁶

Singer upozorňuje, že nejen velkochovy zachází se zvířaty nevhodně, jsou to i praxe běžného zemědělství, které odporují šetrnému zacházení s dalšími pozemšťany; jako je například ořezávání rohů, kastrace bez anestezie, značkování dobytka rozžhaveným železem nebo transport zvířat na jatka. Problematický je rovněž samotný způsob zabíjení zvířat. Některé kultury jsou například známé rituálním zabíjením zvířat, při kterém se rozhodně nezohledňuje dobro zvířete. Singer na závěr kapitoly o velkochovech uznává, že lidé zvířata využívali odjakživa a apeluje na všechny členy nadřazeného druhu, aby změnili své návyky:

---

¹³⁴ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 141-165.

¹³⁵ Tamtéž, s. 141-165.

¹³⁶ Tamtéž, s. 141-165.

„Dlouho jsme se zvířaty zacházeli jenom jako s předměty pro zvyšování našeho vlastního pohodlí a posledních třicet let jsme využívali nejmodernějších vědeckých technik, aby nám zvířata posloužila ještě lépe. Ať už je v jednom smyslu genetické inženýrství jakkoliv revoluční, v jiném smyslu je to jen další způsob jak přizpůsobit zvířata našim potřebám. Je opravdu nutná zásadní změna našich nároků a praktik.“¹³⁷

3.2 Experimenty se zvířaty

Další velkou oblastí využívání zvířat jsou pokusné laboratoře. Ve své knize *Holocaust: pokusy na zvířatech ve Švýcarsku* z roku 1991 popisuje Milly Schär-Manzoli situaci v šedesáti pokusných laboratořích. Badatelé podepsané protokoly, ze kterých vychází, pro ni získal člen *Dozorčí komise pro pokusy na zvířatech* Max Keller. Riskoval tím zatčení, protože získané materiály byly tajné a on sám byl vázán úředním tajemstvím, přesto se touto cestou dostaly na veřejnost zásadní informace, které jsou před lidmi běžně utajovány. Přínos této knihy je především v tom, že odhalila kruté praktiky dnes už průmyslového odvětví. Popisuje, co všechno jsou lidé ochotni udělat pro svoje zájmy – zdraví, pohodlí a fyzickou krásu – na úkor těch, kteří se nemohou bránit.¹³⁸

Milly Schär-Manzoli upozorňuje, že široká veřejnost netuší o krutých praktikách v laboratořích, protože praktiky vivisekce jsou pod přísnou cenzurou vždy utajovány. Je přesvědčena, že odhalením všech těchto hrůz se lidé okamžitě zastanou trpících zvířat a budou chtít vivisekci odstranit. Ráda by, aby se její kniha dostala do povědomí lidí na celém světě, neboť to, co se děje ve Švýcarsku, se děje v jakékoli jiné pokusné laboratoři na světě. Vyzývá čtenáře (v českém překladu Čechy), aby spojili své síly a učinili přítrž pokusům na zvířatech, protože k vytvoření lepšího světa je třeba nás všech.¹³⁹

---

¹³⁷ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 166.

¹³⁸ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996.

¹³⁹ Tamtéž, s. 5.

Na úvod je třeba vysvětlit pojem vivisekce. Pochází z latinského *vivus* (živý) a *sectio* (řez) a znamená řezání zaživa. Praktiky ve švýcarských laboratořích jsou dle slov vivisektorů zcela legální, zásahy jsou malé a skoro bezbolestné, s použitím znecitlivujících látek, a ke zvířatům je přistupováno s respektem. Kniha *Holokaust* však jasně dokazuje, že vivisekce probíhá tajně a je až neuvěřitelné, s jakou samozřejmostí vivisektoři lžou o svých činech.¹⁴⁰

Pro velké množství citovaných protokolů jsem vybrala pouze některé z nich, které dobře ilustrují situaci za laboratorními dveřmi. Jeden z případů se odehrával na psychiatrické klinice v Padově, kde byly prováděny pokusy na kočkách v rámci výzkumu epilepsie. V roce 1987 se *Mezinárodní organizaci ochrany zvířat* (OIPA) podařilo získat materiály dokazující tyto pokusy a na experimentátory bylo podáno trestní oznámení. Při pokusech byly použity dospělé kočky, které podstoupily v anestezii tracheotomii. Poté jim byla otevřena lebka za účelem umístění kulových stříbrných elektrod. Ty byly k lebce připevněny akrylovým cementem při plném vědomí. Následně bylo kočkám podáno kurare, které má za účinek ochromení dýchacích cest a motorických nervů. Ochromené kočky s odstraněnou lebeční klenbou měly hlavy držené fixačním aparátem, který zamezil jakémukoliv pohybu.¹⁴¹

Jak píšou badatelé, po šesti až sedmi dnech byl u zvířat pozorován návrat k normálu na EKG. Poté byl do svalstva injikován penicilin, který měl vyvolat epileptické záchvaty. Zvíře bylo odpoutáno z fixačního aparátu a pozorováno, jak se v průhledném boxu zmítá bolestí. Záchvaty epilepsie trvaly minimálně pět hodin. Zvířatům byla mezitím sešita kůže a otevřená část lebky pokryta fólií, přičemž byly v lebce ponechány dva otvory sloužící dalším testům. Do otvorů kočkám experimentátoři zaváděli různé roztoky, například solný, aby zjistili reakce mozkové kůry. Tyto testy dále probíhaly po dobu tří týdnů.¹⁴²

---

¹⁴⁰ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 11-12.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 24-27.

¹⁴² Tamtéž, s. 24-27.

Ze záznamů o testování vyplývá, že tyto pokusy začaly probíhat začátkem osmdesátých let. Přesto existují zprávy experimentátorů i ze sedmdesátých let, které například popisují, že u několika koček byl v rámci pokusu přeříznut oční nerv otevřenou tlamou. To znamená, že k dosažení nervu muselo být proraženo patro.¹⁴³

V roce 1985 zažalovala presidentka *Mezinárodní organizace ochrany zvířat* rektora univerzity v Parmě a jednu z experimentátorek. Italská ani švýcarská média se k situaci nijak nevyjádřila. Na výzvu presidentky OIPA k diskusi s experimentátory jí nebylo odpovězeno. V roce 1990 ale proběhlo shromáždění na protest proti prováděným pokusům na kočkách, myších a holubech v Palermu. Protesty měly pouze v Parmě za následek propuštění několika málo pokusných zvířat, která měla už z části znetvořená těla.¹⁴⁴

Další případ, tentokrát pouze plánovaných pokusů na zvířatech, se odehrál v Ženevě. Anesteziologické oddělení místní univerzity mělo ženevským veterinárním úřadem schválený program pokusů na kočkách a ovcích. Pokusy, ke kterým nakonec nedošlo, byly schváleny už v roce 1989. Jejich účelem mělo být studium souběžné sekrece nadledvinek ovcí a koček při různém fyziologickém dráždění.¹⁴⁵

V protokolu jsou popsány plánované postupy výzkumu. Zvířata byla rozdělena na ta, co podstoupí anestezii, a ta, co budou při plném vědomí. Měly jim být zavedeny katetry do kyčelních a krčních tepen a do kyčelní a nadledvinkové žíly za účelem měření krevního tlaku, srdeční činnosti a také za účelem aplikování drog a jiných látek do krevního oběhu. Na kořen aorty měly být připevněny ultrazvukové snímače a tak dále. V plánu měli experimentátoři mnoho dalších zákroků, při nichž by musely být zvířatům operovány končetiny, břicho a cévy.

---

¹⁴³ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 24-27.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 24-27.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 51-52.

Přesto v protokolu jeden z experimentátorů tvrdí, že pokusy na bdělých zvířatech mohou eticky obhájit.¹⁴⁶

Tyto „etické“ pokusy zahrnovaly také zákrok dráždění nervů koček. Zvířatům měl být obnažen nerv v hrudníku u srdce, jehož drážděním se mělo získat srovnání mezi anestetizovanými a bdělými kočkami. Pro pokus se měly použít zvířata, kterým byly odstraněny části mozku a míchy. Tento pokus mělo podstoupit třicet šest koček a osmnáct ovcí. Avšak díky zásahu *Švýcarské ligy proti vivisekci* (LSCV) a jiných organizací se tyto pokusy nikdy neuskutečnily.¹⁴⁷

Další případ popisuje, jak měla ženevská klinika pro hrudní chirurgii v plánu transplantaci plic dvaceti čtyř bastardů (tak je uvedeno přímo v protokolu, jednalo se o pokusy na psech). Došlo k několika pokusům, přesto chirurgie žádala o povolení zákroků na dalších šedesáti psech. Jejich život měl sloužit experimentům, po kterých by nepřežily více než několik týdnů. O zamýšlených pokusech se ale dozvěděla LSCV, která včas zorganizovala protestní akci a tím pokusům zabránila. Přesto bohužel existuje mnoho dalších experimentů, které byly a jsou prováděny, aniž by jim někdo zabránil.¹⁴⁸

Pokusy na zvířatech jsou prováděny za mnoha různými účely v mnoha oblastech. Kromě neurologie, neurochirurgie a chirurgie je to také lékařství, farmakologie a oblast komerčního, vojenského a senzáčního výzkumu. Milly Schär-Manzoli naráží na zvláštní paradox. Experimentátoři obhajují své zákroky tvrzením, že jsou pro dobro lidí, pro jejich zdraví a pro životní prostředí. Přesto lidé umírají na nemoci nebo nějaké nemoci získávají zásluhou produktů, které jsou testovány na zvířatech, zásluhou například léků či spotřebního zboží všeho druhu, nemluvě o chemikáliemi zamořeném životním prostředí.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 51-52.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 51-52.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 51-52.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 109-111.

Zásadní problém s obhajováním pokusů na zvířatech spočívá v tvrzení, že jsou prospěšné lidem. Zatímco pokusy pro luxusní zboží, například kosmetiku, jsou odsuzovány, experimenty v oblastech lékařství a farmakologie jsou urputně hájeny. Firmy, které profitují z experimentů na zvířatech, hájí své zájmy tvrzením, že experimenty jsou omezeny na nejnutnější minimum. Schär-Manzoli upozorňuje, že za nezbytně nutné označují pokusy ti, kteří z nich mají užitek. Zastánci vivisekce z chemického průmyslu, univerzit a dalších oblastí takto zpracovávají veřejnost a přesvědčují lidi, aby věřili, že experimenty opravdu jsou nutné a nezbytné pro zdraví člověka. Pro Schär-Manzoli je ale skutečným cílem úplný zákaz pokusů na zvířatech. Upozorňování na kosmetické testy je pouze zástěrkou pro testy farmak, pracích prostředků, barev, plastů atd. Testy ale nepřinášejí spolehlivé výsledky, takže není důvod, proč v nich pokračovat.¹⁵⁰

„Mluvit o ‚zákazu‘ testů kosmetiky ve Švýcarsku a současně označit testy jako nutné pro lidské zdraví – a tedy nedotknutelné – znamená hájit zájmy chemického, farmaceutického průmyslu a také univerzit, aniž by se škodilo producentům kosmetiky.“¹⁵¹

Důvody, proč odsoudit vivisekci, lze rozdělit do čtyř sekcí. První z nich jsou důvody *vědecké*. Podle Schär-Manzoli jsou poznatky z pokusů na zvířatech nepřesné, zavádějící, mnohdy chaotické a nepřenositelné na člověka, dokonce ani na zvíře. Podmínky v pokusných laboratořích se nerovnají podmínkám ve skutečnosti, takže výsledné poznatky nejsou směrodatné. Další faktor nepřesnosti výzkumu je fakt, že každý živočich reaguje jinak k ostatním živočichům a jinak ve vztahu k člověku. Navíc reakce jsou individuální a nelze je vztáhnout na celý druh, natož na druh jiný – na člověka. Přesnosti výsledků brání i stresové podmínky, kterým musí zvířata v laboratořích čelit.¹⁵²

---

¹⁵⁰ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 109-111.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 111.

¹⁵² Tamtéž, s. 161-164.

Další jsou *praktické* důvody. Na základě výše uvedených důvodů je zřejmé, že experimenty se zvířaty nijak nezaručují bezpečnost léčiv či spotřebitelských výrobků. Legalizováním pokusů se lidé vystavují velkému riziku. Vivisekci prosazují ti, kteří z ní mají užitek. Především výrobci, kteří odkazováním na provedené testy získají alibi v případě pohrom či soudních procesů. Testování na zvířatech je pro ně záruka, díky které mohou výrobky stále prodávat. Dalšími profitujícími jsou samotní experimentátoři, jejichž motivací je kariéra a příjem. Z pokusů mají užitek i obchodníci se zvířaty, chovatelé pokusných zvířat, výrobci pomůcek užitých při experimentování a další.¹⁵³

Schär-Manzoli uvádí i *sociální* důvody. Lidé stále více vyžadují humánnější zdravotnický systém a neškodná léčiva. Prostřednictvím daní jsou však placeny pokusy na zvířatech, které ověřují výrobky dostupné skrze zdravotní pojištění, při čemž pojištění si sami platíme. Obyčejní spotřebitelé, pacienti i daňoví poplatníci tak čelí obrovskému neefektivnímu zdravotnickému systému užívajícímu léčiva, ze kterých je 90% neúčinných a škodlivých.¹⁵⁴

A konečně Schär-Manzoli upozorňuje na důvody *etické*. Tvrdí, že etika se netýká pouze lidí, ale i zvířat. Civilizovaná a eticky zaměřená společnost by se neměla uchýlovat k ničemu, co by ubližovalo bytostem, ať už jakéhokoli živočišného druhu. Úcta k životu je podle Schär-Manzoli univerzální a zahrnuje tedy veškerý život.¹⁵⁵

Je ale třeba vyrovnat se s hlavní námitkou zastánců vivisekce. Je horší obětovat zvíře pro záchranu nemocného dítěte nebo nechat dítě zemřít a zvíře žít? Zde však dochází z řad zastánců vivisekce k desinformaci. Schär-Manzoli námitku vyvrací tvrzením, že oběť jakéhokoli pokusného zvířete nikdy nikomu

---

¹⁵³ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 161-164.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 161-164.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 161-164.

nezachránila život. Naopak, mnohé nemoci a úmrtí byly způsobeny léčivými „ověřenými“ na testovaných zvířatech.¹⁵⁶

Další z námitek říká, že pokud by se prosadil úplný zákaz pokusů na zvířatech, znamenalo by to začít testovat na lidech. Schär-Manzoli poukazuje na nesmyslnost tohoto tvrzení a použitím toho, co je uvedeno výše, se snaží dokázat, že testování není nijak směřodonné a tedy ani nezbytné. Pro Schär-Manzoli jsou pokusy na zvířatech pouze výsledkem vypočítavého lidského jednání. Zastánci vivisekce jednají ve svém zájmu, jsou krutí, bezohlední a podléhají svodům moci a peněz. Řešením je nenásilná revoluce, převrat v myšlení a v našem přístupu ke zvířatům:

„A zde je kořen celého zla: mentalita smrti a zničení v protikladu k životu. Jestliže jednoho dne skončíme s pohrdáním životy zvířat, získáme opět jejich důvěru v nás lidi a naši důvěru v sebe sama.“¹⁵⁷

3.3 Zvířata, která se stala zábavou

Doposud jsme se zabývali využíváním zvířat pro naše potřeby stravovací, pro výzkum léků nebo testování produktů, nyní se dostáváme k tomu, jak lidé využívají zvířata pro zábavu. Bezmála sto padesát let se ochránci zvířat snaží omezit nebo zakázat sporty se zvířaty, cirkusy, zvířecí zápasy, zoologické zahrady nebo obchod se zvířaty. I u nás proběhly protesty proti koňským dostihům nebo cirkusům. Přestože se organizace na ochranu zvířat snaží, změny ve prospěch zvířat přicházejí pomalu. Člověk mnohdy projevuje svou lásku ke zvířatům zvláštním způsobem – držením v klecích nebo v teráriích, cvičením a popřením jejich pudů a přirozených instinktů. Takový přístup může být sotva opravdovou láskou a úctou. Nakonec je třeba si uvědomit, že zvířata jen plní naše touhy a rozmary a jejich životy pro nás mají hodnotu jen tehdy, pokud slouží našim cílům. Dobro zvířete je pro většinu lidí druhotné, jde jim o vlastní

---

¹⁵⁶ SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. s. 161-164.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 164.

potřeby. Zvíře, které slouží našemu potěšení, je připraveno o svou přirozenost a není tak v pozici rovnocenného tvora.¹⁵⁸

Problém všech těchto druhů využívání zvířat spočívá v tom, že je člověk činí pro svoje dobro a nehledí utrpení němých tváří. Zvířatům je odpíráno jejich vlastní dobro a jsou opět v postavení podřadných sluhů člověka.

3.3.1 *Lov a rybaření*

Při využívání zvířat pro sport je opravdu na místě slovo „využívání“, neboť navzdory tomu, že sport nemusí zvířatům nutně způsobovat jen bolest, ale mnohdy přináší i radost (i když to je stále předmětem sporů) v konečné fázi jde o to, že zvířata slouží lidem pro jejich potěšení a jsou jimi tedy využívána. A to je to, co je morálně špatně.

V otázce lovu zvířat má mnoho lidí tendence namítat, že lov zvířat je pro člověka historicky daný a tudíž přirozený. Je třeba si uvědomit, že naši předkové byli nejen sběrači plodů, ale rovněž lovci zvířat. Zejména u mužů lze pozorovat jakýsi lovecký pud, který se v průběhu dějin zčásti změnil na potřebu získávat peníze, věci, prestiž nebo i potřebu střilet na obyčejný terč. Přesto je u některých jedinců možné zachytit potřebu zkrotit divokost zvířat a dokázat si nadvládu nad ostatními tvory týráním nebo zabíjením zvířat. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že myslivci i rybáři projevují ke zvířatům značnou lásku, starají se o ně a záleží jim na nich. Přesto vykazuje takové, převážně mužské, chování známky iracionality. Stejně jako Erich Fromm a Erazik Kohák upozorňuje Vladimír Šiler, že tento na vlastních zájmech založený přístup ke zvířatům podporuje i množství eufemismů, které lovci používají. Je například ve zvyku říkat, že lovec zvíře složil, nikoli zabil, zvíře nezemře, ale zhasne a podobně. Cílem těchto výrazů, které mají zjemnit realitu, je odlehčení situace a úleva svědomí lovců. Ať už jsou důvody lovců jakékoli – zábava, prestiž, postavení

---

¹⁵⁸ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 8-9.

ve společnosti – neospravedlňují fakt, že jsou kvůli nim zvířata týrána a zabíjena.¹⁵⁹

Je absurdní, že lov zvířat zahrnuje i určitá pravidla, která do jisté míry zvířata chrání. Při rybolovu je například zakázáno chytat na živou návnadu. Toto opatření nemá chránit rybku, co slouží jako návnada, ale má zabránit tomu, aby byl rybolov příliš snadný, čímž by došlo ke snížení počtu dravých ryb. I když lze uznat, že myslivci a dokonce i rybáři o zvířata pečují a projevují jim lásku a úctu, sportovní lov je jen ukázkou lidské rozmanitosti, s jakou zvířata využíváme pro své potřeby.¹⁶⁰

Statistiky uvádí, že množství lovených ryb se stále zvětšuje, což je dáno nejen stoupající poptávkou po rybím mase, ale také zmodernizováním loveckých technik, jako je například sledování rybích hejn pomocí družic. Asi nejznámější jsou případy lovení kriticky ohrožených velryb. Jejich vyhubení dosahuje takového stavu, že některé druhy velryb téměř nemají možnost se přirozeně pářit a rozmnožit. Nechvalně proslulí jsou v tomto případě Japonci, jejichž motivy pro lov obrovitých savců vychází z lásky k tradičním pochoutkám, které se z nich připravují. Jak se zdá, jejich touha po velrybím mase stále převažuje nad úctou k ohroženému druhu.¹⁶¹

Příkladem masového zabíjení jednoho druhu může být také vyhubení třiceti milionů bizonů v severoamerických prériích během devatenáctého století.¹⁶² Mocichtiví běloši nebrali ohled ani na divoká zvířata, ani na Indiány, kteří byli z lovu bizonů po staletí živi. Na rozdíl od Indiánů zabíjeli Evropané bizony ve velkém a – pokud se to tak dá říct – neúspěšně. Nedokázali naložit s tělem mrtvého bizona tak, aby byla využita každá jeho část, takže během jejich lovení a dobývání území bylo zabíjeno zcela zbytečně.

---

¹⁵⁹ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 4-5.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 4-5.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 4-5.

¹⁶² Tamtéž, s. 4-5.

Vzhledem k tomu, jak na životě jednoho druhu závisí životy dalších druhů zvířat, nemusí být špatné jen vyhubení druhu, ale zaznamenány jsou i případy, kdy stačí nepatrný zásah do přírody a ten nakonec vede ke katastrofálním následkům. Přírodní koloběh byl takto narušen už mnohokrát a lidé stále nejsou schopni se poučit z historie. Vladimír Šiler uvádí příklad, kdy sportovní potápěči vyhubili jeden druh ryb, což vedlo k přemnožení hvězdic, které pak následně požraly padesát kilometrů korálového útesu, na jehož existenci bylo závislé množství dalších druhů.¹⁶³

Podíváme-li se do domácího prostředí, mezi ochránci zvířat jsou velice kritizované například vánoční svátky. Nejde jen o to, kolik kaprů je před Vánoci zabito, jde také o způsob, jakým je to provedeno. Prodejci většinou nemají ke kaprům žádný citový vztah, jde jim pouze o vydělané peníze, takže kapry často zabíjí amatérsky. Vzpomeňme si, kolikrát se nám kapr mrskal v tašce ještě dlouho po tom, co byl údajně i podle předpisů zabit prodejcem. K české tradici rovněž patří, že se kapr zabíjí až v kruhu rodinném před hostinou bez sebemenšího respektu vůči zákonu vymezujícím přesně provedený způsob zabítí.¹⁶⁴ Živého kapra bereme domů, aby si s ním hrály děti. Otázkou je, zda právě tohle je dobrý způsob, jak nejlépe děti učit lásce ke zvířatům. Ostatně, nenapadá mě případ, kdy by děti nakonec nebyly smutné z toho, že je kapr zabit. Děti pro kapra smutní možná právě proto, že se mnohdy více řídí city než zdánlivě rozumnými potřebami dospělých.

3.3.2 Domáci mazlíčci a genetická manipulace

Když se řekne domácí mazlíček, máme na mysli zvíře chované v domácnosti. Oblíbenými mazlíčky jsou především psi a kočky, ale také ptáci, rybičky a v poslední době čím dál populárnější exotická zvířata, jako jsou plazi nebo různé šelmy. Chov domácích mazlíčků je plný protikladů. Na jednu stranu předpokládá lásku a úctu majitele (i slovo majitel je proti základním principům

---

¹⁶³ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 4-5.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 5.

rovnosti, respektive fakt, že člověk zvíře vlastní) ke svému mazlíčkovi, na druhou stranu často zahrnuje týrání zvířat. Pokud neuvažujeme nad případy záměrného a cíleného týrání domácích zvířat, které jsou beze sporu eticky neospravedlnitelné, je to především naše nevědomost, která způsobuje, že se ke zvířatům chováme nevhodně a tím jim škodíme. Lidé jsou většinou neznalí všech potřeb domácích zvířat. Nevědí například, že kočka je noční tvor, takže je v pořádku, že je v noci aktivní.¹⁶⁵ Nebo že pes je společenský, potřebuje svoji smečku, takže přestože je na zahradě, kde má svou volnost, trpí samotou. Většinou jsou zvířata špatně krmena, není jim dopřán dostatečný pohyb nebo naopak klid a prostor pro jejich vyžití. Známý jsou také případy nechtěných mazlíčků, které pak končí v krabici u popelnic nebo u stromu za městem, protože byli nevhodným dárkem.

Každý, kdo si pořídí zvířecího kamaráda, by měl vědět, jaké jsou jeho přirozené potřeby. Když už takto držíme zvíře „v zajetí“ pro naše vlastní potřeby, měli bychom minimálně myslet na jeho životní pohodu. John Webster vyjmenovává několik prohřešků odporujících životní pohodě domácích zvířat, kterých se chovatelé nejčastěji dopouští. V první řadě je to nevhodná strava, která může vést k podvýživě nebo naopak obezitě. Mnohdy chovatelé nemyslí ani na vhodné složení stravy, takže zvířata nedostávají to, co jejich tělo potřebuje. Dalším zanedbáním chovu zvířat je nevhodné prostředí. Nemusí se nutně jednat o malý špinavý prostor, ze kterého může zvíře fyzicky onemocnět, může se jednat například o malou dřevěnou boudu na zahradě, ve které je pes sám a neustále tím trpí. Jak již bylo řečeno, je důležité znát všechny potřeby zvířat a vyvarovat se v tomto případě antropomorfizmu, tedy neprojektovat do zvířecích potřeb ty lidské. Je třeba si uvědomit, jak zvířata myslí a cítí a podle toho se k nim chovat. Další kategorií zanedbání domácích zvířat je nedostatečná péče v nemoci zvířete:

---

¹⁶⁵ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 8.

„Nemocné zvíře samozřejmě není důkazem toho, že ho majitel týrá. Majitel však může být vinen z týrání, pokud nevyhledá včas veterinární péči, aby se choroba vyléčila nebo alespoň zmírnila příznaky.“¹⁶⁶

Opakování situací, které ve zvířeti vyvolávají stres a strach, mohou vést k úzkostem. Ty se mohou časem projevit jako zvýšená agresivita nebo přehnaná bázlivost. A nakonec jsou chovatelé vinni tím, že svým miláčkům znemožňují přirozené chování.¹⁶⁷

Přesto má chov domácích zvířat i pozitivní vliv na náš vztah k ostatním živočišným druhům. Učí nás milovat a poznávat zvířata. V dnešní době, kdy stroje nahradily většinu práce chovaných zvířat a lidé bydlí v izolaci měst, jsou zvířecí mazlíčci mnohdy jediným spojením s přírodou. Přátelství člověka a zvířete se osvědčilo v terapii nebo speciální pedagogice. Vladimír Šiler uvádí, že počet domácích mazlíčků neustále stoupá, což může být projevem rostoucí individualizace a osamělosti lidí. Jen u nás se v roce 1989 počet psů ztrojnásobil. S chovem mazlíčků je spojena i společenská prestiž a s tím souvisí lidmi často přehlížená genetická manipulace, pomocí které si lidé „upravují“ zvířata podle jejich vkusu a přání.¹⁶⁸

Dostáváme se ke genetické manipulaci, zásahu do přírodního genofondu, kterým člověk mění evoluční proces přirozeného výběru. Po první domestikaci zvířat si člověk uvědomil, že může zajít ještě dál, může zvířata měnit podle svých tužeb a přání. Krávy produkují více mléka, koně zastanou více práce a psi jsou více poslušní. Šlechtění postupně změnilo přirozený způsob života zvířat na takový, který byl lidem nejužitečnější. Zde se zrodila plemena. Zvířecí mazlíčci začali být nejvíce kříženi mezi anglickou venkovskou šlechtou, která měla spoustu práce s vymyšlením činností ve svém přebytečném volném čase. Mezi oblíbené zábavy šlechty patřily například hony se psy, což si žádalo šlechtění honáckých

---

¹⁶⁶ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 249.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 249-250.

¹⁶⁸ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 8.

psů vhodných pro sledování lišek a jiných lovených zvířat, španělských druhů psů k plašení ptáků nebo retrívrů k nošení menších zabitých zvířat. Webster uvádí další příklady cíleného šlechtění:

„Malí agresivní teriéři se šlechtili k tomu, aby útočili na lišky a potkany v malých norách a dokonce ten achondroplastický zakrslý jezevčík byl původně vyšlechtěn k tomu, aby pronásledoval jezevce do jeho obydlí. Další psi se šlechtili k tomu, aby sloužili jako ‚hračky‘ nebo módní doplňky. Silný pudl normálního vzrůstu se smrskl do rozměru hračky, kterou je možno přenášet a kadeřit. Mops, pekinéz a čivava se nejen zmenšili, ale přetvořili tak, aby měli velké oči, které na vás upírají jako děcko.“¹⁶⁹

Právě u psů je naše šlechtění nejvíce patrné. Těžko bychom na první pohled soudili, že čivava i bernardýn jsou tvorové stejného živočišného druhu. Cílené křížení zvířat není odsouzeníhodné pouze proto, že se jedná o další využívání v prospěch lidí, velkým problémem je také fakt, že šlechtění vede k řadě fyzických defektů zvířat. Webster zmiňuje zákon na ochranu pokusných zvířat z roku 1986 (The Animals [Scientific Procedures] Act) který povoluje pokusy na zvířatech (včetně šlechtění), pokud je pokus přínosem pro lidstvo nebo pro zvířata. Zákon povoluje i pokusy, které zvířatům způsobí bolest nebo dlouhodobé následky, což jistě odporuje nejen jejich životní pohodě, ale hlavně etice ochrany zvířat.¹⁷⁰

Defekty zvířat způsobené jejich šlechtěním lze roztrždit do třech kategorií – náhodné, nechtěné a záměrné. Náhodné vady vznikají neočekávaně, bez záměru lidí. Nechtěné vady vznikají jako vedlejší efekt zamýšlené fyzické změny. Při formování těla zvířat často dochází ke zhoršení jejich kondice. A záměrné defekty vznikají cíleně, protože jsou lidmi považovány za esteticky atraktivní.¹⁷¹

---

¹⁶⁹ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 244.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 244-245.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 245-246.

Nechtěnou vadou je například zkosená linie hřbetu často vedoucí k dysplazii kyčelního kloubu. Tímto defektem trpí v České republice nejoblíbenější plemeno, německý ovčák. Dysplazie znamená uvolnění hlavice stehenní kosti od kyčelní jamky, která může postihnout psa už v raném věku. Obří plemena, jako je doga, novofundlandský pes nebo bernardýn, často trpí svou nadměrnou vahou, která může vést k rakovině kostí. Šlechtění tedy způsobuje vady, které vedou k nemocem a ty psům způsobují bolest, omezenou hybnost a předčasnou smrt.¹⁷²

Třetí kategorií jsou záměrné defekty psů, tedy vady podporované šlechtěním kvůli rozmarům člověka bez ohledu na to, jak moc takto vyšlechtění čistokrevní psi trpí. Plemena s nadbytečně volnou kůží často trpí záněty a infekcí kůže a očí. Mezi plemena s největším počtem defektů patří buldok. Toto nové plemeno má, stejně jako například mops nebo boxer, vážné dýchací potíže, neboť má krátký zakřivený nos a příliš velké měkké patro; navíc mu zarůstá ocas, má vážné potíže s pohybem a jeho průměrná délka života je pouhých šest let. Navíc mají buldoci, ale také čivavy, velmi problematické porody, protože mají příliš velkou, šlechtěním deformovanou hlavu.¹⁷³

Genetickou manipulací ovlivňujeme vzhled, kvalitu a délku života jiného živočišného druhu. Jen člověk, a nikdo jiný, je zodpovědný za toto záměrné křížení. Šlechtění je navíc na vzestupu, takže se ke psům přidávají i další živočišné druhy. Otázkou zůstává, zda si veřejnost kdy uvědomí všechny dopady genetické manipulace se zvířaty. Řešením by mohlo být šíření informací o utrpení, které šlechtění milovaným psům způsobuje. Není však jisté, zda člověk kdy upřednostní etiku ochrany zvířat před vlastní touhou mít podle svých představ vypadajícího domácího mazlíčka.

---

¹⁷² WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 246.

¹⁷³ Tamtéž, s. 246-247.

4 Možná řešení problému

4.1 *Životní pohoda zvířat*

Přihlédneme-li ke všemu, co zde bylo již popsáno, musíme nutně dojít k závěru, že osud zvířat je v našich rukou. Je na nás, lidech, zda si z křečka uděláme domácího mazlíčka a kysu zabijeme jedem. Je na nás, zda budeme chovat hospodářská zvířata a je na nás, jakým způsobem to provedeme. Právě životní pohodou zvířat se zabývá kniha Johna Webstera z roku 2005 s podtitulem *Kulhání k Ráji*, která přímo navazuje na jeho předchozí publikaci *Životní pohoda zvířat: Strážlivé kázání o Ráji* a přináší s sebou aktuální informace ze světa chovu zvířat.

Snaha o životní pohodu zvířat je jakýsi kompromis v otázce etického přístupu ke zvířatům. Je výsledkem našeho zájmu o jiné živočišné druhy, na druhou stranu nepovažuje samotné využívání zvířat v náš prospěch za nemorální. Primární otázkou welfare je, zda se má zvíře dobře. To je sice na první pohled soucitná a ohleduplná otázka, která vzbuzuje dojem skutečného zájmu o zvířata, přesto nenechává prostor zvířatům samotným. Jinými slovy, welfare se nesnaží změnit situaci zacházení se zvířaty, protože je špatné, že jsme zvířatům nadřazeni, ale snaží se změnit postoj lidí ke zvířatům proto, že je špatné zacházet se nimi krutě a bezohledně. Sám John Webster ve své knize vychází z druhově nadřazeného přístupu ke zvířatům a pokládá jej za samozřejmý. Jde mu ale hlavně o to, aby se zvířata měla lépe. Klíčem ke zlepšení situace nejen v chovech, ale také v laboratořích a ve všech oblastech, kde zvířata figurují, je porozumění tomu, jak se o ně správně starat.¹⁷⁴

Přestože Webster uznává hodnotu každého zvířete, jeho názor se rapidně liší od názoru Toma Regana, pro kterého má každý život svou hodnotu. Websterův přístup je více antropocentrický, hodnotu zvířatům přisuzuje, přesto zohledňuje dobro i těch, kteří mají například z chovu zvířat užitek. Ptá se tedy nejen po tom,

---

¹⁷⁴ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 5, 10.

co je dobré pro zvířata, ale také po tom, co je dobré pro farmáře nebo lidi, kteří si nemohou dovolit maso z šetrných chovů, a především pro ty, kteří jsou závislí na výsledcích pokusů na zvířatech. Každé rozhodnutí, jak se chovat a jak přistupovat k okolnímu světu, má podle Webstera sobecký základ. Tedy jde nám o to, jak se budeme my sami ve výsledku cítit. Gurmán, který si vychutnává masitou stravu, a vegan, který ji odmítá pro morální přesvědčení, jsou oba motivováni touhou být sami se sebou spokojeni.¹⁷⁵

Welfare vychází z utilitaristické myšlenky co největšího dobra pro co nejvíce zúčastněných. To podle Johna Webstera znamená respektovat nejen zvířata, ale i farmáře a všechny, kteří profitují z masného průmyslu, dokonce i spotřebitele a životní prostředí.¹⁷⁶

Zastánci životní pohody zvířat jsou motivováni také autonomií a spravedlností. Princip autonomie předpokládá, že každá živá bytost i životní prostředí má hodnotu samo o sobě, a proto je třeba je respektovat. Jde o jednoduchou zásadu, kdy bychom neměli druhým činit to, co nechceme, aby oni činili nám. Měli bychom respektovat ostatní, pokud od nich sami očekáváme respekt. Problém spočívá v respektování autonomie zvířat. Zatímco u lidí je použití principu autonomie poměrně jednoduché, u zvířat je háček v tom, že zvířata vůči nám necítí žádnou morální povinnost. Přesto morální ohledy bychom na zvířata měli brát bez ohledu na to, zda je zvířata berou na nás. Postavení lidí ve světě je specifické, neboť na rozdíl od zvířat, která jednají na základě svých instinktů, mají lidé na výběr. Volba způsobu jednání je morálním rozhodnutím člověka.¹⁷⁷

Nicméně základní morální princip nám říká, že je třeba respektovat *„fundamentální biologickou a psychologickou podstatu každého zvířete; jednoduše řečeno: to, co dělá prase prasetem.“*¹⁷⁸

---

¹⁷⁵ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 17.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 17-19.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 17-19.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 19.

Princip spravedlnosti se týká všech zúčastněných skupin. To znamená, že všichni, kdo chovají zvířata nebo kupují živočišné produkty, by měli být obeznámeni s faktem, že zvířata jsou chována pro naše zájmy. Princip spravedlnosti pak vkládá zodpovědnost do rukou těch, kteří zvířata využívají, tedy do rukou lidí. A z hlediska životní pohody je spravedlivé činit zvířatům dobro, neboť oni ho činí nám.¹⁷⁹

4.2 Odmítnutí masité stravy

Dostáváme se snad k nejdiskutovanějšímu tématu etického přístupu ke zvířatům. Kromě toho, že z vlastních daní podporujeme nejrůznější výzkumy provádějící pokusy na zvířatech, nejvíce se podílíme na utrpení zvířat tím, že jíme jejich maso. Pokud souhlasíme s argumenty Petera Singera a uvědomujeme si svou nadřazenost nad nelidskými tvory, musíme čelit otázce, jak přistoupit ke konzumaci masa a živočišných „výrobků“. Mají lidé právo zabíjet zvířata pro maso? Podle Koháka je vegetariánství otázkou nejen praktickou, ale i filozofickou, neboť se v ní střetává zlem zkažený svět s etickou volbou člověka.¹⁸⁰

V zásadě podle Koháka existují tři možnosti, jak se vypořádat s vnitřním dilematem. Zaprvé můžeme odmítnout jakýkoli pocit viny. Takové řešení si většinou vybírají lidé, kteří tvrdí, že svět je příliš zkažený na to, aby se s tím dalo něco dělat, a tak se raději nijak neomezuji.¹⁸¹

Zadruhé je možné odmítnout zlo a usilovat o nevinnost. Takový postoj zastává i Singer. Znamená to nebýt součástí zla ve společnosti, nijak se na něm nepodílet. Pokud budou všichni krást, já nebudu. Je to snaha zůstat morálně čistý. Podle Singera je jedinou možností odmítnout jakýkoli podíl na zlu.¹⁸² Tvrdí, že není

---

¹⁷⁹ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. s. 17-19.

¹⁸⁰ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 51.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 51.

¹⁸² Tamtéž, s. 51.

možné mít citový vztah k živým tvorům a současně je jíst.¹⁸³ Vegetariánství je pro něj prvním krokem ochrany zvířat.

Třetím možným přístupem je podle Koháka kompromis, kterým budeme usilovat o ohleduplnost, ale zároveň se smíříme s nedosažitelností dokonalosti. Podle Koháka nepředstavuje vegetariánství v Evropě samo o sobě nijak rozšířené hnutí, přesto všem připomíná lidskou snahu o nepodílení se na zlu a ta má svou symbolickou cenu.¹⁸⁴

Motivy pro odmítnutí masité stravy nevychází jen z lásky ke zvířatům. Jak upozorňuje Vladimír Šiler, vegetariánství může mít i jiné než etické důvody. Například zdravotní, což se dá považovat za důvod čistě sobecký. I zde však může existovat etický rozměr. Nechceme jíst maso, protože chceme být zdravější, a tak méně zatěžovat zdravotnický systém, který solidárně podporuje celá společnost. Omezení masa nebo jeho úplné vyškrtnutí z jídelníčku může mít velký přínos i v oblasti ekonomiky státu. „Výroba masa“ je v poměru s pěstováním rostlinných plodin velice nákladná, několikanásobná je například spotřeba pitné vody; kdyby se celá společnost vzdala konzumace masa, znamenalo by to obrovskou úsporu zemědělské půdy a nákladů na zemědělskou výrobu. Další z efektů by bylo snížení zamoření životního prostředí, takže důvody jsou i ekologické.¹⁸⁵

V každém případě je vegetariánství nebo veganství otázkou volby. Pokud je naše motivace etického charakteru, jedná se o protest, kterým chceme vyjádřit nesouhlas se současnou situací. Jak vegetariánství chápe Singer, jedná se o bojkot, kterým chceme upozornit na zbytečnou krutost, o které lidé mnohdy vůbec nevědí. Jak sám přiznává, k zamyšlení nad tím, co ve skutečnosti jí a jaký příběh se skrývá za slaninou v sendviči, ho kdysi přiměl až rozhovor s vegetariánem, který mu vyložil, jaké má důvody k odmítání masa. Sám Singer

---

¹⁸³ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 177.

¹⁸⁴ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. s. 52.

¹⁸⁵ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 21.

je nyní vegetarián a nabádá všechny ostatní, aby se nestyděli za to, že odmítli jíst maso. K tomu, aby bylo vegetariánství jako bojkot úspěšné, je třeba jít příkladem a „všežravé“ společnosti trpělivě vysvětlovat důvody odmítnutí masa. Jak Singer na závěr shrnuje, vegetariáni by se neměli nechat ovlivnit tím, že je budou druzí považovat za blázny:

„Všichni velcí reformátoři – kteří jako první odsuzovali otrokářství, nacionalistické války a vykořisťování dětské práce čtrnáctihodinovou pracovní dobou v továrnách v dobách průmyslové revoluce – byli označováni za blázny především těmi, kteří měli na zlu, proti němuž stáli, sami zájem.“¹⁸⁶

4.3 Etická výchova

Dalším způsobem, jak můžeme přistoupit k problematice zacházení se zvířaty je výchova. Ta nemusí znamenat pouze rodičovskou výchovu, ale jakoukoli osvětu v oblasti ochrany zvířat. Stejně jako je důležité uvědomit si utrpení zvířat například ve velkochovech, je důležité rovněž informovat své okolí o skutečnostech, které bývají často přehlíženy. Vladimír Šiler píše, že etická výchova používá dvě metody: etickou racionalizaci a etickou senzibilizaci. Znamená to předat dostatek informací a argumentů rozumu, aby člověk, který má svědomí, došel ke správnému volnému rozhodnutí. Současně to znamená zapůsobit na city intenzivními podněty, které mají probudit člověka z všední otupělosti a citového vyhoření, mají vzbudit nesouhlas a touhu po změně. Je tedy třeba zapůsobit jak použitím nevyvrátitelných faktů, tak například šokujícími záběry mučených a zabíjených zvířat.¹⁸⁷

Velice důležité je přísně rozlišovat mezi etickou výchovou a moralizováním. Moralizováním se dítě jen poddá tomu, co je mu předkládáno, aniž by se samo podílelo na tvorbě argumentů, aniž by se samo zamyslelo nad daným tématem. Velice důležité je proto, aby měl každý svůj pedagogický doprovod na cestě

---

¹⁸⁶ SINGER, P. *Osvobození zvířat*. s. 200.

¹⁸⁷ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 22-23.

hledání závěrů. Nejlepší výchovný postup je sokratovský dialog, během kterého se dítě samo naučí poznávat fakta a dobro své i jiných tvorů. Šiler zmiňuje, že existuje množství organizací, které se zabývají ochranou zvířat a které pomáhají pedagogům vychovávat děti k větší lásce ke zvířatům.¹⁸⁸

Pro výchovu dětí je rozhodující, zda mají přímý kontakt se zvířaty. Děti mohou být ke zvířatům velmi kruté, přesto je důležité podporovat jejich vztah ke zvířatům. Vzhledem k tomu, že v dnešní době se běžně do kontaktu se zvířaty vůbec nedostanou, je na nás, aby jim zvířata nebyla cizí a aby k nim získaly patřičnou ohleduplnost i respekt.¹⁸⁹

Jak bylo zmíněno již v kapitole o historii našeho vztahu ke zvířatům, dnes žijeme v době, kdy jsme zvířatům velmi vzdáleni. Naše okolí a prostředí, ve kterém žijeme, nás formuje. Problém je, že dnes je toto prostředí značně umělé, vytvořené člověkem. Člověk narozený a žijící ve velkoměstě má mnohdy jediný kontakt s přírodou prostřednictvím uměle vytvořených městských parků a zoologických zahrad a do přímého kontaktu se zvířetem se dostane pouze skrze domácí mazlíčky. Podle Vladimíra Šilera je dětství strávené v blízkosti přírody nenahraditelné. Kontakt s přírodou, především v dětství nebo mládí, je nezbytným prvkem naše osobního vývoje. Z filozofů to byl například Jean Jacques Rousseau, kdo hlásal důležitost spojení člověka s přírodou. Přes jeho romantické představy se dnes odborníci mnoha oborů shodují, že člověk se nerodí hotový, ale jeho vývoj pokračuje po narození, a proto je tolik důležité prostředí, ve kterém vyrůstá. Pro správný rozvoj dítěte je nezbytný kontakt s kulturou i přírodou. Vedle blízkosti přírody je ale pro každého důležitý právě kontakt se zvířaty. Jak upozorňuje Vladimír Šiler, dnešní děti mají pramalou představu o tom, jak funguje například chov hospodářských zvířat a zvířata samotná se jim vzdalují jako nikdy dříve:

---

¹⁸⁸ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 22-23.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 22-23.

„Malé děti ve městech se domnívají, že mléko je z krabice, ta pochází z obchodu, kam přichází odněkud z továrny. Na kozy, králíky a slepice se musí jít podívat do zoologické zahrady. Zvířata ustupují z našeho života. Donedávna mělo 70 % dětských hraček podobu zvířete. Dnes jsou zvířecí motivy v dětských hračkách rychle nahrazovány stroji a miniaturními kopiemi technických a spotřebních předmětů z okolního umělého světa. Nic proti tomu – dítě se musí učit zacházet s tím, co tvoří svět dospělých. Ale zvířata zabydlovala i podstatnou část našeho nevědomí, naplňovala naše metafory, symboly, archetypy. Archetypy jsou podle C. G. Junga jakési nádoby, jimiž člověk nabírá zkušenost, koncentruje ji a pak ji vyklepne jako z formičky, aby si ji lépe uložil v paměti. V našich archetypech měly zvířecí formy vždy důležité místo. Jestliže kontakt se zvířaty chybí – třeba i jen v podobě dětských hraček nebo obrazového materiálu – bude chybět něco podstatného v duši. Anebo se v duši něco podstatně jinak zformuje, ale spíše k obrazu stroje, mrtvého předmětu, než k obrazu živé bytosti. Někteří říkají, že zvířata vytěsněná z našeho umělého světa, mají tendenci se vracet různými oklikami zpět, i když už v transformované a sublimované podobě – např. myš v podobě Disneyova myšáka a také myši počítačové.“¹⁹⁰

Šiler dále říká, že důležitým aspektem vývoje člověka je umění, prostřednictvím kterého lze formovat životní postoje. Vedle výtvarného umění a poezie je to především umění narativní, tedy literatura, divadlo nebo film, které může hrát velkou roli v našem vzdělání.¹⁹¹ Umělci mají tak v rukou moc působit na veřejné mínění mnohdy účelněji než politikové. Existuje mnoho mezinárodních organizací na ochranu zvířat, které jsou podporovány vlivnými osobnostmi. Jako příklad filmu angažovaného v oblasti svobody zvířat lze uvést *Earthlings* (česky *Pozemšťané*), dokument americké ekologické organizace *Nation Earth* z roku 2005; film namluvil herec a aktivista Joaquin Phoenix a použita v něm byla hudba slavného amerického skladatele a zapřísáhlého vegana Mobyho.

---

¹⁹⁰ ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 23.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 24-25.

Výchovné prvky existují podle Šilera v pohádkách, ale i ve filmech pro děti. Jako příklad uvádí slavný film Stevena Spielberga z roku 1982 *E. T. Mimoszemšťan*:

„Sama postava Mimoszemšťana je zajímavou kombinací zvířecího a lidského. Ústředním tématem je střet dvou způsobů poznávání – vědeckého, který potřebuje chytit, usmrtit, pitvat, analyzovat – a lidského, zde dětského, který poznává tím, že miluje a dává žít. Klíčem k interpretaci může být scéna s žábami, které měly být ve škole pitvány.“¹⁹²

5 Závěr

Závěrem bych ráda shrnula to podstatné, na co se práce *Etika ve vztahu ke zvířatům* snaží poukázat. Jak bylo již mnohokrát zmíněno, postavení člověka vůči zvířeti bylo a je ve většině případů panské. Většinou případů mám na mysli především oblast chovu hospodářských zvířat a všechny ostatní sféry, ve kterých zvířata figurují v pozici těch, co slouží člověku. Výjimku tvoří snad jen druhy volně žijících zvířat, které nejsou člověkem loveny pro zábavu, a dle mého soudu i mnoho domácích mazlíčků, kteří dostávají od svých lidských pánů dostatek prostoru pro spokojený život.

V etice ochrany zvířat můžeme diskutovat o tom, co pro člověka znamená zvíře a naopak. Můžeme se přít o to, jak nejlépe se chovat k ostatním tvorům a na jakém základě stavíme svá přesvědčení. Přesto snad není rozumného a zároveň citlivého člověka, který by se díval na kruté zacházení se zvířaty, na bolestivé odštípování zobáků drůbeže, odebírání telat od matek nebo uřezávání ocasů prasatům a neřekl si, že je to morálně špatně.

Je to snad nedostatek empatie, který brání lidem více se zajímat o otázku práv zvířat? Nebo jen nedostatek vědomostí o tom, čemu reálně napomáháme? Každý má své důvody, proč mu je či není svět zvířat lhostejný. Je skutečně možné, že

---

¹⁹² ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. s. 25.

se v budoucnu bude na velkofarmy nahlížet se stejným odporem a hrůzou, s jakou dnes navštěvujeme památníky obětí holocaustu. Problém podle mě spočívá v tradici, ve které lidé žijí a kterou nejsou schopni objektivně nahlédnout. Jsou zvyklí kupovat si reklamou propagované, hezky balené prsní řízky, protože jim to chutná, protože to tak dělala už jejich maminka a protože v neděli by mělo být k obědu maso. Zvyk, chuť a především lhostejnost ve společnosti napomáhají tomu, aby měli lidé klapky na očích a nezajímali se o zvířecí svět víc než krmením své kočky nebo psa.

Především pomocí argumentů Petera Singera a nově zavedeného pojmu 'speciesismus' bylo jasně ukázáno, že člověk má vůči zvířatům nejen panský postoj – ostatně mocenské postavení lidí vůči zvířatům je dobře známo z celé historie člověka – ale především, že antropocentrickým přístupem a sobeckým využíváním zvířat lidé jednají v rozporu se základními morálními principy rovnosti. Druhovú nadřazenost znamená, že hodnotu jednotlivých tvorů stanovujeme na základě jejich příslušnosti k určitému živočišnému druhu. Jak bylo trefně poukázáno Peterem Singerem, ale rovněž jeho následovníky, diskriminace určitých druhů jedním druhem je obdoba rasismu nebo sexismu. Podstatou těchto diskriminací zůstává morální nerovnost.

Druhovú nadřazenost je tak nápadně podobná například rasismu Severní Ameriky devatenáctého století. Nejde jen o paralelu rasové a druhové diskriminace, jde o podobnost v základu, hluboko uvnitř morálního dilematu rasismu a využívání zvířat. Problémem tehdy nebyli jen samotní otrokáři, problém byl zakořeněn v celé společnosti. Obyčejní bílí lidé včetně žen a dětí považovali černochoy za majetek a ani je nenapadlo zvažovat, zda se otroci mají dobře nebo jaké jsou jejich potřeby a touhy. Podobně je tomu i dnes se zvířaty. Jsou nám natolik odcizena, že nás běžně vůbec nenapadne, co je v jejich zájmu. Využívání zvířat má tak dlouhou tradici, že není možné ji ze dne na den překonat a přimět všechny lidi k zamyšlení nad tím, jak pod lidskou vládou na Zemi ostatní tvorové trpí. Rasová diskriminace byla tehdy v Americe součástí

společnosti, stejně jako je dnes za samozřejmou považována diskriminace ostatních druhů. Ve skutečnosti ale jen málo lidí v současnosti přemýšlí nad druhovou diskriminací, většina lidí ji nevnímá, neboť v ní žije a není tak schopna pohledu z vnějšku.

Lidskou vládou na Zemi mám na mysli fakt, že jsme nejmocnější druh naší planety. Ten druh, který formuje ráz samotné krajiny a ovlivňuje životy všech ostatních druhů. S mocenským postavením přichází i velká zodpovědnost. Možná je to právě moc, která zaslepuje lidi; využívají zvířata, protože můžou. Slavný stanfordský vězeňský experiment možná dokázal, že lidé jsou schopni ohavných činů, když jsou pod velkým tlakem; možná ale spíše nasvědčuje tomu, že kdokoli se dostane k moci, svou moc dříve či později zneužije.

Jak tvrdí Tom Regan, advokát práv zvířat, klíčem je celková změna přístupu lidí ke zvířatům. Pokud hledáme odpověď na otázku, jak správně se chovat k ostatním tvorům, v první řadě je třeba držet se morálních principů rovnosti. Stejně jako v boji s rasismem, i v otázce zvířecích práv je třeba odmítnout diskriminaci jedné skupiny, v našem případě zvířat.

V praxi by měla být prvním krokem ke změně osvěta veřejnosti. Osvěta by měla spočívat nejen v poukázání na zřejmou diskriminaci zvířat, ale rovněž v odhalení všech hrůzných praktik, které se skrývají za porcí telecího nebo za šampónem testovaným na zvířatech. Jak upozornil Vladimír Šiler, je třeba spojit racionální i emotivní prvky, aby se docílilo změny uvažování lidí. Musíme neustále rozšiřovat své znalosti o zvířatech a přírodě celkově, jinak se k nim stále budeme chovat špatně. Dalším krokem by měla být snaha zlepšit životní podmínky zvířat a omezení nebo úplný zákaz používání zvířat pro výzkum, zábavu nebo módu. V neposlední řadě je možným krokem ke změně osobní bojkot živočišných výrobků jejich eliminováním z jídelníčku. Tato forma protestu sice nemusí mít prokazatelné výsledky ve formě celkového snížení poptávky po živočišných produktech ve společnosti, přesto zde slouží k tomu, aby všem připomínala, že

náš současný vztah ke zvířatům není z etického hlediska v pořádku. Ať už se rozhodneme naložit s životy ostatních tvorů jakkoliv, je jisté, že zodpovědnost za to, co se s nimi stane, neseme my lidé.

6 Seznam použité literatury

BEKOFF, M. *Na zvířatech záleží: Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6.

Bible (Genesis 1:26), český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1985.

CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*. Institut Nadace na ochranu zvířat. © SSEV Pavučina.

KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. ISBN 80-85850-86-9.

KOMÁREK, S. *Ochlupení bližní: Zvířata v kulturních kontextech*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1904-2.

KUNDERA, M. *Nesnesitelná lehkost bytí*. Brno: Atlantis, 2006. ISBN 978-80-7108-281-1.

LINZEY, A. *Animal Theology*. Chicago: University of Illinois Press, 1995.

MASSON, J. M. a MCCARTHY, S. *Když sloni pláčou: Emocionální svět a citový život zvířat*. 1. vyd. Praha: Rybka, 1998. ISBN 80-86182-20-7.

MIDGLEY, M. *Animals and Why They Matter*. Athens: University of Georgia Press, 1983. ISBN 0-8203-0704-1.

PATTERSON, Ch. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. 1. vyd. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-084-9.

PIERCE, Ch. a VANDEVEER, D. *People, Penguins and Plastic Trees: Basic Issues in Environmental Ethics*. Wadsworth Publishing Company, 1995.

REGAN, T. *The Case for Animal Rights In Earth Ethics: Introductory Readings on Animal Rights and Environmental Ethics*, Sterba, J. P. (ed.), 2000.

RYDER, R. D. *Animal Revolution - Changing Attitudes Towards Speciesism*. 2. přeprac. vydání, Berg, 1999.

SCHÄR-MANZOLI, M. a KELLER, M. *Holocaust: Pokusy na zvířatech ve Švýcarsku*. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996.

SCHWEITZER, A., *Civilization and Ethics*. London: A. & C. Black, 1923.

SCHWEITZER, A. *Etika úcty k životu* In *Závod s časem*, Kohák, E., Kolářský, R., Míchal, I. (eds.), Praha: Torst pro MŽP, 1996.

SINGER, I. B. *Enemies: A Love Story*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1972.

SINGER, P. *Osvobození zvířat*. 1. vyd. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3.

SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda: Proč brát morální ohledy na přírodu?*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-80-9.

ŠILER, V. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum, 1996.

TAYLOR, P. *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. Princeton University Press, 1986. ISBN-10: 069102250X.

THOMAS, K. *Man and the Natural World*. New York: Random House, 1983.

WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: Kulhání k Ráji*. 1. vyd. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.